

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут бізнес-технологій «УАБС»
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

Іванченко Андрій Олександрович

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

«Транспарентність місцевих фінансів в Україні»

072 Фінанси, банківська справа та страхування («Фінанси»)

Студента II курсу

А.О. Іванченко

(підпис)

групи ФМ-91а

Подається на здобуття освітнього ступеня магістр.

Кваліфікаційна робота магістра містить результати власних досліджень.
Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на
відповідне джерело. _____

(підпис)

(ініціали та прізвище здобувача)

Керівник завідувач кафедри фінансів, _____ І.О. Школьник

банківської справи та страхування, професор, д.е.н. (підпис)

2020

ЗМІСТ

Вступ.....	7
1 Теоретичні основи транспарентності місцевих органів влади	9
1.1 Визначення сутності поняття транспарентності.....	9
1.2 Транспарентність публічних фінансів на рівні місцевих органів влади	18
2 Дослідження рівня транспарентності місцевих органів влади.....	28
2.1 Аналіз відкритості місцевих органів влади у загальному інформаційному просторі	28
2.2 Аналіз структурних змін у бюджетному процесі	38
Висновки	49
Список використаних джерел	51
Додаток А Доходи та видатки місцевих бюджетів України.....	60
Додаток Б Структура доходів та видатків місцевих бюджетів України	66
Додаток В Коефіцієнти структурних зрушень доходів та видатків місцевих бюджетів України	72

ВСТУП

«Хто володіє інформацією, той володіє світом». Ці слова, сказані понад двісті років тому Натаном Ротшильдом, у сучасному світі стали поступово втрачати свою актуальність. Інформаційний простір сьогодні переповнений легкодоступною інформацією, головною навичкою становиться вміння вірно аналізувати інформацію і приймати рішення як її використовувати. Але, незважаючи на світові тенденції у відкритті інформації не всі держави повноцінно стали на шлях прозорості і доступності даних.

Державні інститути за своєю сутністю мають широкий сектор повноважень та обов'язків, для виконання яких держава отримує значні фінансові потоки. Розвинуті країни вже зрозуміли, які переваги можна одержати, коли контроль і нагляд за їх діяльністю здійснюється зі сторони суспільства, захищати права і свободи якого державні інститути і покликані. Саме тому, з метою залучення громадськості до участі у житті держави, або общини, органи як державної так і місцевої влади дотримуються принципу транспарентності.

Коли кожний громадянин знає куди спрямовуються сплачені ним податки, коли службовці несуть відповідальність за кожну витрачену копійку, коли кожен має можливість запропонувати як витратити бюджетні кошти та реалізувати запропоновану ідею, тоді у суспільстві встановлюється стабільність, це спонукає в тому числі і стабільний економічний розвиток.

Україна сьогодні почала здійснювати спроби запроваджувати та реалізовувати принципи відкритості, прозорості своєї діяльності, доступності інформації та залучення громадянського суспільства до контролю та частково управління над грошовими потоками держави. Саме тому питання транспарентності у цілому, та транспарентності місцевих органів влади є актуальною темою сьогодні для України та українців.

Метою дипломної роботи є визначення поняття «транспарентності», дослідження його сутності та місця у сучасному світі. Дослідження проявів

транспарентності у діяльності виконавчих органів влади у цілому та транспарентність місцевих органів влади, розкриття ними інформації під час бюджетного процесу. Окрім цього робота покликана стати основою для подальших досліджень у даній сфері.

Дослідженням даного питання займаються значна кількість українських вчених та науковців, таких як: Венгер В. М., Семчик О. О., Бак Н. А., Школьник І. О., Савченко Т. Г., Любченко П. М., Соломіна Г. В., Латковський П. П., Наконечна Ю. Л., Демиденко Л. М., та багато інших.

Об'єктом дослідження дипломної роботи було обрано діяльність місцевих органів влади у сфері відкриття інформації, звітності перед населенням та у процесі формування, використання та розподілу бюджетних коштів. Предметом дослідження стали саме офіційні портали місцевих органів влади та бюджетна звітність, а саме рівень розкриття інформації владними органами. Інформаційною базою при дослідженні стали офіційні веб-портали міських рад найбільших міст Сумської, Львівської, Миколаївської та Київської областей, а також річна консолідована звітність місцевих бюджетів України за 2012 – 2019 роки.

Частково тематика дипломної роботи була досліджена у попередній публікації «Транспарентність державних та місцевих фінансів: зарубіжний досвід» у якій було досліджено розвиток транспарентності органів місцевої влади на прикладі Офісу контролера штату Техас. Високий розвиток публічності, відкритості органу місцевої влади та доступності представленої ними інформації дає змогу жителям даного штату приймати участь у його розвитку, вносити пропозиції, а в разі прояву неправомірних дій зі сторони влади вимагати відставки та притягнення до відповідальності, та обрання нової влади на вільному демократичному волевиявленню. Попередні дослідження стануть підґрунтям для порівняння стану сучасного українського самоврядування у цій роботі.

1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТРАНСПАРЕНТНОСТІ МІСЦЕВИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ

1.1 Визначення сутності поняття прозорості

Проблема прозорості, підзвітності дій влади на будь-якому рівні, державному чи місцевому, сьогодні є особливо актуальною, адже прозорість – це основна умова відкритості рішень влади, як чинник посилення демократичних інститутів. Тенденції до підвищення відкритості і прозорості державного та місцевого управління характерні для більшості країн світу, як для країн з усталеною демократією, і для тих, де порівняно нещодавно почалися демократичні перетворення.

Особливе значення має розвиток процесів прозорості у бюджетній діяльності, оскільки бюджет є головним політичним та фінансовим інструментом реалізації соціально-економічної політики органів влади, тож дослідження прозорості та відкритості бюджетного процесу та бюджету є актуальними. Однозначно, чим прозорішою буде діяльність органів влади, тим більше посилюватиметься довіра суспільства до її проведення [1].

Завдяки розширенню інформаційного простору й засобів комунікації у громадян з'являється можливість контролювати та оцінювати спроможність органів державної влади захищати інтереси суспільства в умовах інформаційної демократії. Окрім цього очевидні суспільні вигоди відкритості: вона посилює підзвітність посадових осіб, створюючи політичні ризики для тих урядовців, які працюють неефективно або здійснюють нераціональну або корупційну політику; сприяє підвищенню довіри, що, у свою чергу, забезпечує більшу підтримку влади. З іншого боку, невідкрита, непрозора політика службовців та органів влади знижує ефективність діяльності державних установ та виступає чинником деморалізації й дестабілізації суспільства.

Високі темпи соціальних, економічних та культурних змін, висока динамічність сучасних суспільств викликають потребу у адаптації до нововведень,

які відбуваються, які стосуються як окремих громадян, організацій, так і держави в цілому. У цьому русі лідирують країни, які змогли перейти на шлях інноваційного розвитку, створивши інноваційну економіку і соціальне середовище, що сприяє нововведенням [2].

У зв'язку з динамічністю змін у світовій практиці протягом останніх десятиліть затверджується діяльність, яка спрямована на підтримку і використання інновацій. Закономірно, що у центрі як наукової, так і політичної уваги опиняються ті види інноваційної діяльності, які дають швидкий та значний економічний ефект. Разом із цим, як у світовій, так і у вітчизняній науковій та інноваційній практиці головна увага сконцентрована на розгляді не тільки інформаційних, біологічних, технічних, а й соціально-гуманітарних технологій, до яких відноситься і та частина, яка є сферою політичної влади і управління.

На сьогодні транспарентність публічної влади в будь-якій демократичній державі являє собою не тільки політичне або соціальне явище, а й конституційно-правовий феномен. Явище транспарентності не розглядається тільки лише як рівень інформованості громадян про діяльність держави чи місцевого самоврядування та як реалізація конституційного права на інформацію про діяльність муніципальних та державних органів. Транспарентність розглядається як організаційно-правова гарантія народовладдя, як конституційно-правовий принцип організації і діяльності органів публічної влади, основу конституційного устрою сучасної демократичної держави, а також як соціальне благо, користування яким необхідно кожному в сучасній демократичній державі [3].

Побудова соціально-правової держави є пріоритетним напрямом розвитку України та одним із стратегічних завдань бюджетної політики. Створення умов, які забезпечують гідне життя і усесторонній розвиток людини і громадянина, реалізація їх прав та свобод, в першу чергу – соціальних, адже в умовах ринкової економіки багато чого залежать від соціальної орієнтованості діяльності публічно-правових утворень та їх органів в різних сферах, в тому числі в сфері публічних фінансів. Найважливішим завданнями є підвищення добробуту населення і

забезпечення стійкого економічного зростання держави на основі стабільного розвитку і функціонування бюджетної системи.

Перед нашою державою, яка проводить процес інтеграції у європейське співтовариство, виникають нові завдання та виклики, представлені в усіх сферах суспільних відносин. Не стає виключенням сфера здійснення публічної фінансової діяльності, регуляція якої має свої особливості в залежності від держави, а також свою специфіку на міжнародному рівні. У світі широко розповсюдженою є практика забезпечення участі громадянського суспільства в контролі над органами виконавчої влади, які є розпорядниками суспільних фінансів, а саме у сфері публічної фінансової діяльності. З цією метою держави реалізують різні механізми та інструменти. По-перше, таким інструментом є оцінка транспарентності публічної фінансової діяльності, як на рівні кожної окремої держави за участі інститутів громадянського суспільства, так і на міжнародному рівні за участі та сприянні міжнародних інституцій [4].

Поруч із розвитком новітніх технологій виникають і нові можливості для обробки значних масивів інформації та здійснення їх аналізу, і як результат більш доступного сприйняття інформації громадянами значної ваги набуває розвиток соціального діалогу між суспільством та державою у різних сферах. Така взаємодія має своє відображення через ряд механізмів, до яких належить головним чином контроль за доступністю, прозорістю, відкритістю та публічністю інформації щодо використання, розподілу та формування фондів публічних коштів [5].

У розвинених країнах Європи широко розповсюджена практика залучення громадськості до участі в управлінні фінансами з метою підвищення ефективності та результативності такої діяльності. За прикладом європейських держав Україна провадить спроби впровадження та створення необхідних умов до залучення суспільства до контролю та управління за діяльності влади. Участь громади забезпечується підвищенням її впливу на прийняття рішень місцевими органами влади за рахунок збільшення їх впливу виходячи з залучення все більшої кількості громадян з активною суспільною позицією. Виходячи з цього сам розвиток

демократичних інститутів держави залежить від максимально можливого залучення громадян до участі в діяльності влади.

Залучення суспільства до участі у процесі прийнятті управлінських рішень можливе через впровадження інструментів та механізмів транспарентності з метою ефективної взаємодії влади та суспільства та подальшим контролем боку останньої за прийняттям рішень. При розробці нормативних документів законодавчі органи розвинутих країн світу дотримуються загальної концепції транспарентності, при цьому ця тенденція розповсюджується і на країни з меншим економічним та соціальним розвитком [6].

Україна не є виключенням у сфері закріплення основ відкритості та публічності у законодавчих нормах, але виникають складнощі при виконанні закріплених положень та їх трактуванні виконавчими органами влади. Так згідно Конституції України принципи транспарентності мають відображення у наступних статтях:

1) стаття 3 – держава зобов’язана відповідати перед громадянами за свою діяльність;

2) стаття 92 – Державний бюджет України дійсний виключно у вигляді затвердженого закону, і згідно цього має бути офіційно оприлюднений;

3) стаття 97 – виконавчий орган влади, Кабінет міністрів, подає оприлюднений звіт про виконання бюджету до виконавчого органу влади;

4) стаття 95 – Кабінет Міністрів звітує про виконання бюджету у розрізі доходної і видаткової частин регулярно і публічно.

Більш детально дані положення знаходять відображення в інших нормах галузевого законодавства.

Частина науковців не розділяють принципи прозорості та підзвітності ототожнюючи їх, що є не досить вірним, адже прозорість означає вільний доступ до інформації, вона має бути зрозумілою та зручною для сприйняття, а також розкривати процеси які відбуваються в такому вигляді щоб не створювати нові запитання з приводу прийнятих рішень, процесу та принципу бюджетного виконання на державному та місцевому рівні. Підзвітність же передбачає, що

органи влади повинні звітувати за своєю діяльністю як перед суспільством так і перед законодавчою владою, при цьому не йде акцентування на якості таких звітів чим саме і ж принцип прозорості. Також підзвітність передбачає надання звітів про стан виконання бюджету, підзвітність в межах самої виконавчої гілки влади та передання інформації на перевірку зовнішнім аудиторам [7].

Для ідентифікації процесів необхідне однозначне поняття. Саме таким поняттям, яке включає в себе всі інші вважається поняття транспарентності. Під транспарентністю вже розуміються всі інші сторони і аспекти розкриття інформації пов'язані з її якісними характеристиками такими як доступність, відкритість, повність, та прозорість. Також транспарентність відображає як якість інформування про діяльність органів влади так і саме розкриття тієї діяльності яку воно проводить шляхом вже розміщення даних в засобах масової інформації [8].

У бюджетній сфері транспарентність розглядається в усіх аспектах пов'язаних з розглядом бюджету, його виконання та планування і паралельним розкриттям цих даних у засобах масової інформації. Окрім цього органи влади мають надати інструменти та можливість долучитися представникам громадськості до участі у розробці бюджету та контролю за процесом його реалізації. Сам бюджетний процес є циклічним, тобто повторюється із року в рік за однією методикою, тому цей процес маю бути добре вистроєним , а отже до принципів транспарентності належить і своєчасність подання інформації. Якщо дотримуватись лише принципів лише в частині повноти та доступності розкриття даних, але не дотримуватися вчасності, то представники громадськості будуть позбавлені можливості впливати на результати прийнятих рішень, адже будуть прийняті раніше без можливості оскарження і внесення пропозицій від громадськості, що несе за собою ризики як громадського невдоволення так і неефективного прийнятті рішень за рахунок підтримання інтересів одних представників за рахунок інших [9].

Законодавство України у бюджетній сфері фіксує принципи публічності та прозорості затверджують як обов'язок інформування суспільства про всі етапи бюджетного процесу, як на рівні державного так і місцевих бюджетів, а також

порядок здійснення контролю за його виконання. Виконання даних принципів здійснюється шляхом публікації проекту закону про Держбюджет, висвітлення затвердженого Державного бюджету у засобах масової інформації, публікації звітів про поточний стан його виконання, та бюджетів та звітів місцевих органів влади. Також встановлені вимоги до наповнення звітів які публікуються [10].

Розглянемо спосіб дослідження поняття прозорості, а також його складових прозорості та відкритості у зарубіжній літературі.

Визначити прозорість непросто. Деякі автори пропонують словникові визначення, такі як здібність легко проглядати крізь тіло або умова прозорості, тобто пропускання світла, щоб можна було чітко бачити тіла. Такі визначення можуть допомогти нам зрозуміти концепція, але через свою загальність вони не надто допомагають нам, коли ми хочемо розмістити прозорість у правовому контексті. Однак, якщо ми намагаємось придумати більш конкретне визначення прозорості, ми стикаємось із складною проблемою. По-перше, значення прозорості може відрізнитися залежно від контексту, в якому вона використовується, залежно від «часу, місця та, можливо, найважливішої функції». Дослідження Крістофером Кроппером Гудом історичних коренів цієї концепції є повчальним. Він розрізняє три основні поняття прозорості *avant la lettre*, тобто «поняття керованої правилами адміністрації, відвертої та відкритої соціальної комунікації та способів зробити організації та суспільство обізнаними» [11].

У ХХ столітті картина ускладнюється ще більше, коли прозорість застосовується в самих різних контекстах, починаючи від нової доктрини дипломатії Вудро Вільсона, який стверджував, що дипломатія повинна вестись відкрито, щоб запобігти жахам іншого Світової війни до доктрини корпоративного управління, де прозорість вимагає вільного потоку інформації між керівниками та акціонерами. Ще один спосіб вирішити проблему, з якою ми стикаємось при визначенні прозорості, полягає в тому, що концепція настільки широка, що майже не може суперечити визначенню. Дійсно, багато авторів уникають цього, часто достатньо переліку елементів прозорості, які можуть бути або не бути вичерпними. Інші, як Хілд, уникають давати визначення, але замість цього надають аналітичну

основу, яка дозволяє аналізувати широкий спектр випадків прозорості. Такий підхід може здатися незадовільним на перший погляд, але виявиться корисним, оскільки допомагає нам зрозуміти, чому прозорість така різноманітна. Крім того, він пропонує основу для аналізу конкретних зобов'язань щодо прозорості [12].

Очевидно, що прозорість пов'язана з відкритістю. Різниця між ними неясна. Деякі автори стверджують, що прозорість є більш широким поняттям, ніж відкритість, оскільки вона включає не тільки доступність інформації, але також її простоту та зрозумілість. Інші стверджують, що відкритість ширша і включає прозорість та участь, а деякі просто вважають їх синонімами. Незважаючи на те, що всі ці підходи можуть виявитися корисними у своєму контексті, можна лише зробити висновок, що щодо цього немає єдиної думки. Часто прозорість також використовується як взаємозамінна з іншим поняттям: доступ до інформації. Рівняння двох понять не є нелогічним, оскільки прозорість, безумовно, стосується доступності інформації. Однак, коли юристи говорять про доступ до інформації, вони мають на увазі доступ до інформації громадськості, тоді як прозорість також стосується доступу людини до інформації. У списку доктрин про прозорість 20-го століття Гуда відкритість державної інформації для громадян є лише однією у списку з семи доктрин. Крім того, доступ до інформації, як правило, не стосується якості інформації: простота та зрозумілість не враховуються. Таким чином, потрібно розрізнити ці дві концепції [13].

Щоб дійти до визначення прозорості, Вільям Мок виділяє низку елементів того, як література ставиться до прозорості. По-перше, це виникає в контексті державних та організаційних дій. По-друге, це передбачає доступність інформації. По-третє, визначається аудиторія інформації або одержувачі інформації. Хоча цільовий показник може бути таким широким, як „громадськість”, він також може бути більш обмеженою категорією. Нарешті, прозорість вимагає фундаментальної точності та ясності. Що стосується першого елемента, обов'язок бути прозорими покладається на органи державної влади. Однак ми повинні розрізнити носія зобов'язання та його обсяг. Державні органи влади повинні бути прозорими, але вони можуть бути прозорими щодо власних справ або створювати прозорість у

більш загальному розумінні, наприклад, коли публікують дані про викиди. Що стосується другого елемента, то інформація справді є важливим елементом прозорості [14].

Після огляду домінуючих шкіл думок про інформацію, Вільям Мок приходить до визначення, яке відповідає загальноприйнятому мисленню інформатиків та є дієвим у правовому контексті. Він визначає інформацію як оброблювані дані, які несуть розумну можливість змінити світосприйняття того, хто отримує дані. Такі дані можуть зробити світ більш прозорим, але не обов'язково це робити. Вільям Мок продовжує визначати прозорість як міру того, наскільки існування, зміст чи значення закону, нормативного акту, дії, процесу чи умови є встановленим або зрозумілим стороною з підставою зацікавитись цим законом, нормативним актом, Таким чином, це лише конкретна категорія інформації, яка сприяє прозорості, а саме інформація, яка сприяє встановленню існування, змісту чи значення закону, нормативного акту, дії, процесу чи умови [15].

Зауважимо, що не лише доступність інформації для зацікавлених сторін визначає їх розуміння. Рівень складності законів, нормативних актів та процесів також є важливим фактором. Визначення Вільяма Мока стосується лише прозорості щодо офіційної діяльності, яка є більш обмеженою, ніж вимагає принцип прозорості. Потім Вільям Мок продовжує давати більш просте наближення цього визначення: прозорість - це міра того, наскільки інформація про офіційну діяльність стає доступною зацікавленій стороні. У його наближенні є деякі деталі, втрачені, оскільки на відміну від його "повного" визначення, це не охоплює простоту законів та нормативних актів, що також призведе до кращого розуміння або якості інформації. Це лише припускає, що доступність інформації для людини призведе до розуміння [16].

Обидва визначення Вільяма Мока описують прозорість як міру, а не якість. Це корисно, коли необхідно оцінити кількість прозорості в тій чи іншій ситуації, але менш корисно при побудові прозорості як правової норми. Отже, прозорість виникає тоді, коли існування, зміст або значення закону, нормативного акту, дії, процесу чи умови є встановленим або зрозумілим стороною з підставою

зацікавитись цим законом, нормативно-правовим актом, процесом дії або умовою. Обидва визначення Вільям а Мока зосереджені на уряді, який прозоро ставиться до власних дій, і не стільки на уряді, який створює прозорість у більш загальному розумінні. У першому випадку наведеного вище визначення є достатнім. У другому випадку вона занадто вузька. Візьмемо, наприклад, випадок доступу до екологічної інформації. Це часто не стосується законів чи нормативних актів, а також дій та процесів уряду, проте, як правило, вважається прикладом прозорості. Більш загальним визначенням, яке не обмежується прозорістю стосовно державної діяльності, може бути: прозорість – це стан, який виникає, якщо люди можуть легко з'ясувати і зрозуміти стан світу та передбачити, як їхні власні дії вплинуть на цей світ. Це більше відповідає словниковому визначенню прозорості, оскільки воно стосується якості чогось, а не мірила якості. Він також визнає, що прозорість може сприяти розумінню явищ, які безпосередньо не пов'язані з урядом, навіть якщо це уряд забезпечує прозорість. Прозорий уряд – це той, який надає людям інформацію, необхідну їм для з'ясування та розуміння стану світу та для прогнозування того, як їхні власні дії вплинуть на цей світ, і це не надто ускладнює цей світ [17].

Таким чином бачимо, що в зарубіжній літературі розгляд транспарентності часто ототожнюється з поняттям прозорості, яке в свою чергу часто виступає синонімом відкритості, але вчені переглядають такі позиції відокремлюючи ці поняття. В вітчизняній літературі подібні позиції також зустрічаються як і в достатній кількості дослідження всіх складових відбувається відокремлено але у підпорядкуванні між собою. Саме поняття транспарентності розглядається мінімум у трьох проявах, у закріпленні у законодавстві, у економічній або бюджетній сфері та у будь-якій іншій діяльності яку провадять органи як державної влади так і місцевого самоврядування. Тракткування поняття транспарентності дуже важко вести відокремлено по одній із цих сфер тому що вони є тісно пов'язані між собою, тому що вся необхідність розкриття будь-яких даних органами влади, як звичайної так і економічної регламентується законодавством та нормами права.

1.2 Транспарентність публічних фінансів на рівні місцевих органів влади

Головною передумовою становлення демократичних інститутів є довіра. При обранні представників влади кожен громадянин довіряє йому свій голос, тобто дозволяє депутату чи міському голові говорити від свого імені. А основною передумовою довіри є поінформованість. Адже не можна довіряти тому, про кого ти нічого не знаєш, це твердження правдиве як у повсякденному житті так і в політиці та владі. Громадяни віддають голоси тим кого знають, про кого раніше чули. Так само це працює і на прикладі утриманні влади, тому для органів самоврядування є важливим бути як можна більше у інформаційному просторі. Але не будь-якою інформацією необхідно розповсюджувати, а отже виникають певні вимоги до якості інформації.

Виходячи з теми дипломної роботи місцеві органи самоврядування мають бути транспарентними, тобто інформувати населення про свою діяльність, звітувати перед населенням про прийняті рішення, їх причини. Має бути розкрита та доступна інформація про всі фінансові справи місцевих органів влади. Тільки у такому випадку можна одержати довіру населення, а отже і його підтримку [18].

Так як з публічністю та звітністю службовців перед суспільством в Україні є складнощі, то згідно досліджень у сфері сприйняття корупції, яке проводиться організацією Transparency International, Україна має погані результати. За результатами дослідження у 2019 році Україна набрала 30 балів із 100, та посіла 126 місце із 180 досліджуваних країн, що свідчить про надзвичайно невтішний рівень корумпованості, що є дуже дивним, виходячи із географічного розташування держави поруч з розвиненими Європейськими державами. А тому реформа децентралізації в певній мірі має стимулювати поліпшення ситуації у даній сфері.

Згідно статті першої Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» місцеве самоврядування – це представницький орган, який обрали члени громади і який складається з депутатів, тобто представників народу, і відповідно до закону

має представляти інтереси громади, які фактично обрали даний орган, та приймати рішення від імені даної громади. Тобто місцеве самоврядування фактично має підпорядковуватися волі громади. І таким чином органи самоврядування мають звітувати перед громадою за прийняті рішення і дії та звітувати про наслідки таких дій та рішень. При цьому органи місцевої влади мають бути підконтрольними громадськості і як результат бути відкритими та прозорими у своїй діяльності.

У еру інформаційних технологій реалізовувати принципи транспарентності представниками місцевого самоврядування немає ніяких складнощів. Інформація про прийняті рішення, бюджетні видатки може бути оприлюднена через засоби масової інформації шляхом публікації її на офіційних інформаційних порталах в інтернеті. У разі неможливості доступу широких мас громади до інтернету, наприклад у сільській місцевості, то дані можна оприлюднювати на громадських засіданнях. Максимальні зусилля мають бути прикладені до формування довіри зі сторони населення, яка має допомогти у боротьбі з корупцією [20].

Окрім звичайного контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування суспільство також має змогу активно долучатися до участі в управлінні своєю територіальною громадою. Громадяни можуть брати участь у суспільних обговореннях та пропонувати свої варіанти вирішення складних питань, які постають перед місцевим самоврядуванням. Інформаційні технології такі як веб-сайти, соціальні мережі, месенджери – це методи за допомогою яких самоврядування може інформувати суспільство про заплановані заходи та залучати населення до розвитку власної громади. Можливість спілкуватися з представниками самоврядування це єдиний шлях для підвищення довіри суспільства до місцевої влади, і до того часу поки транспарентність місцевих органів влади не стане звичайністю в її діяльності не можна вважати, що було побудовано успішне європейське суспільство яке цінить демократичні свободи в першу чергу.

Виходячи із світового досвіду, впровадження принципу транспарентності у діяльності місцевих органів влади створює значні передумови для зростання економічного потенціалу розвитку регіонів, залучення зовнішніх та внутрішніх

інвестицій, зростання доходів населення та його соціальних досягнень. В державах, де установлені норми відкритості, прозорості та підзвітності місцевих органів влади спостерігається значно вищий рівень життя населення. Приватний сектор також однозначно має більше стимулів до інвестування у громади, у яких органи влади дотримуються принципів розкриття офіційної інформації, адже це дозволяє уникнути багатьох загроз, адже коли всі умови однакові для всіх і відомі всім в рівній мірі, тоді знижуються ризики які впливають на підприємництво.

Наявність офіційного сайту сьогодні є вже необхідністю для будь-якого суб'єкта діяльності, не виключаючи, а навпаки в першу чергу для представників місцевої влади. Офіційний сайт владного органу має відповідати певним вимогам і в першу чергу бути максимально інформативним, а тому має публікувати наступну інформацію:

- 1) установчі документи органу самоврядування;
- 2) фінансова звітність органу місцевого самоврядування, результати засідань, прийняті рішення та розпорядження, результати голосувань, протоколи, тощо;
- 3) інформація про представників органу місцевого самоврядування, міських, селищних голів, депутатів рад, керівництва структурних підрозділів, відділів, комунальних служб;
- 4) статутні документи комунальних служб, фінансова звітність, плани публічних закупівель, тощо;
- 5) результати громадських обговорень, заплановані події, консультація з громадськістю, новини громади, графік прийому населення, перелік можливих послуг які можна одержати у ЦНАПі;
- 6) економічні плани, цілі на розвиток територіальної громади;
- 7) інша інформація, яка може бути необхідна суспільству.

Інтернет ресурси місцевих органів влади мають надавати максимальну кількість інформації про конкретну територіальну громаду, місто, селище чи область. Концентрація всієї інформації на одному сайті, де вона має бути, що дуже важливо, доступно представлено, створює для споживачів даних зручності, що дозволяє зберегти їх час і як результат сформувати позитивне враження про

ефективність роботи влади. Одним із найважливіших розділів веб-сайту є розділ про місцевий бюджет та його видатки [21].

Для реалізації органами влади їх повноважень необхідні значні об'єми фінансових ресурсів, як використання так і формування яких має бути прозорим для населення. Виконання всіх покладених функцій на органи влади може суттєво впливати на необхідність збільшення податкового навантаження як на бізнес так і на населення. Проте якісна транспарентна політика висвітлення бюджетного процесу дозволяє платниками податків розуміти чому вини повинні сплачувати саме такі суми податків та з якою метою і як вони використовуються. При повній прозорості даний процес не формує соціального невдоволення, навпаки дозволяє залучити суспільство до обговорення та оптимізації фіскального навантаження та оптимізації видатків за рахунок відмови від підтримки зайвих сфер.

Органи влади мають слідувати соціальним принципам побудови державності, в тому числі і місцеві органи влади. За своєю сутністю владні інститути покликані захищати громадян шляхом перерозподілу суспільних благ. Таким чином згідно з Конституцією України влада має створювати відповідні умови, які забезпечують рівні права і можливості всіх громадян, реалізують права на гідне життя та розвиток громадянина. З метою реалізації даних обов'язків сформовано ряд нормативних актів таких як: Основні напрями бюджетної політики на 2018 – 2020 роки, Програма діяльності Кабінету Міністрів, Коаліційна угода, Стратегія сталого розвитку «Україна-2020», міжнародні наднаціональні правила та положення. В даних документах викладені основні принципи соціальної політики країни:

- 1) прискорення економічного зростання, створення сприятливого інвестиційного клімату, підтримка макроекономічної стабільності;
- 2) підвищення ефективності державного управління шляхом впровадження реформи децентралізації;
- 3) реалізація принципу верховенства права, ефективна боротьба з корупцією, забезпечення незалежності судової гілки влади для забезпечення ефективного захисту прав населення та приватного сектору;

4) проведення реформ освіти та охорони здоров'я, з метою розвитку людського капіталу, провадження соціальної підтримки з боку держави;

5) захист суверенітету України та її територіальної цілісності, забезпечення безпеки та оборони держави від зовнішніх загроз.

Вищеописані принципи мають бути реалізовані шляхом створення системи соціального захисту населення, в першу чергу слабо захищених верств населення, шляхом провадження трирівневої пенсійної реформи, індексації пенсійних виплат, перехід до адресної допомоги при виплаті соціальних пільг, що забезпечує отримання допомоги саме тими громадянами, які дійсно її потребують. Необхідно забезпечити гідну оплату праці бюджетних працівників, так і підвищення стандартів мінімальної оплати праці з метою детінізації доходів громадян та підвищення соціальних стандартів [22].

При формуванні документів, які регламентують основні сфери державної бюджетної політики допускаються ряд помилок, які безпосередньо впливають на ефективність провадження бюджетної політики, як на рівні держави у цілому, так і на рівні місцевих бюджетів. Так у бюджетній резолюції допущено перевантаження декларативними, організаційними та описовими положеннями у відриві від бюджетних пріоритетів держави. Хоча бюджетна резолюція це документ, який має визначити основні пріоритети бюджетної політики на наступні періоди згідно часу її розроблення, а також описує реальні фінансові можливості держави, виходячи з її потреб [23].

Допущення до прийняття документів, які можуть негативно впливати на ефективність провадження бюджетної політики держави є недопустимим, адже для розвитку демократичної держави якість бюджетної політики має особливе значення. Від сформованого бюджету та принципів покладених в його формування та виконання залежить рівень соціального захисту населення, виконання покладених обов'язків на виконавчі органи, виплати працівникам бюджетної сфери, економічного зростання країни у цілому. Все ж Україна поступово розвивається у всіх сферах та сприймає досвід розвинутих держав, а тому поступово приймає цінності визнані в усіх розвинутих країнах, а тому відбувається

поступове формування справжньої демократичної правової системи. А з підвищення якості всіх інститутів активізується дослідження проблем фінансової діяльності держави [24].

Реалізація реформи адміністративного устрою має значні зміни для функціонування державних органів, а особливо нових структур місцевого самоврядування. Метою даної реформи було створення можливостей для делегування частини повноважень на місцеві органи влади із передачею частини фінансових ресурсів, які мають забезпечити виконання переданих повноважень. Окрім цього місцеві органи влади отримали більші можливості для самостійного розпорядження фінансами з меншим контролем зі сторони держави. При цьому формується необхідність звітності перед громадськістю, необхідності підвищення транспарентності бюджетного процесу та дотримання бюджетного законодавства.

Міжнародні стандарти, прийняті Радою керуючих Міжнародного валютного фонду у 1998 році у сфері транспарентності у формі «Кодексу щодо забезпечення прозорості в бюджетно-податковій сфері», рекомендовані для провадження в країнах що розвиваються. Положення викладені у даному кодексі, при імплементації їх у національному законодавстві покликані до підвищення ефективності бюджетної сфери та забезпечення економічного зростання і суспільної стабільності. Згідно даного кодексу транспарентність бюджетної сфери супроводжується дотриманням наступним принципам:

1) принцип відкритості розробки та виконання бюджету передбачає повне розкриття достовірної інформації на всіх етапах бюджетного процесу, та неухильне дотримання установлених норм його розробки;

2) принцип доступності інформації означає, що дані мають бути оприлюднені за допомогою таких інструментів, які дозволяють охопити найбільшу частину споживачів даних;

3) принцип незалежних гарантій достовірності передбачає перевірку наданої інформації зовнішніми аудиторами з подальшим розкриттям їх звіту;

4) принцип визначеності ролі і функцій означає чіткий поділ відповідальності органів управління за сферами впливу – грошово-кредитною, бюджетною, державним та приватним сектором економіки.

Для держав що розвиваються стандарти транспарентності в бюджетній сфері представлені наступними вимогами: при реалізації бюджетного процесу необхідно дотримуватися правил системи національних рахунків або міжнародних правил щодо правил статистики державних фінансів; бюджетна та позабюджетна діяльність розглядається на однакових правилах і повноцінно відображається у звітах; при розкритті інформації при формуванні розрахунків необхідно включати документацію за два попередні бюджетні періоди; правила оподаткування визначаються згідно єдиного законодавства; позабюджетна діяльність розглядається органами влади у рамках бюджетного процесу; застосування податкового права забезпечується процедурними гарантіями.

Фактично вимоги транспарентності бюджетного процесу основною ціллю направлені не на зміну системи бюджетно процесу, процедури його прийняття, утвердження та виконання, а на необхідність представлення громадськості повних, достовірних даних про використання бюджетних коштів. На сьогодні, основні вимоги транспарентності бюджетної системи не знайшли відображення в українському законодавстві. Саме тому виникає необхідність з метою підвищення рівня транспарентності бюджетного процесу необхідно на законодавчому рівні закріпити принципи та вимоги транспарентності. Це зобов'яже органи виконавчої влади надавати вчасно повну та достовірну інформацію щодо бюджетної сфери громадськості через засоби масової інформації [25].

Прозорість бюджетних відносин відображається у наступних положеннях:

- 1) необхідність інформування суспільства на всіх етапах бюджетного процесу про бюджетні показники;
- 2) необхідно представляти інформацію в такому вигляді, щоб пересічний громадянин, який не має профільної освіти мав змогу її повноцінно зрозуміти;
- 3) необхідно залучати суспільство до процесу формування бюджету;

4) необхідно надати всі доступні інструменти для забезпечення суспільства можливістю контролювати процес виконання бюджету.

Виходячи з попередніх положень вважаємо, що механізм транспарентності вважається реалізованим за умови коли органи, які повинні його дотримуватися, надають розкритій інформації наступних якісних характеристик таких як: зрозумілість, достовірність, достатність та своєчасність. За транспарентної діяльності місцевих органів влади суспільство та підприємництво мають вичерпні дані про те як саме використовуються всі сплачені податки, що можливо при повній прозорості саме бюджетного процесу [26].

З метою підвищення ефективності використання фінансових ресурсів за умови їх обмеженості виникає необхідність забезпечення участі суспільства у контролі за діяльністю виконавчих органів влади. Органи місцевого самоврядування мають забезпечити максимальну прозорість та доступність даних про формування та використання бюджетних коштів, громадяни зі своєї сторони в суспільних інтересах за умов підтримки органами влади мають можливість здійснювати контроль за діяльністю та впливати на прийняття рішень пов'язаних з реалізацією бюджетної політики. Громадський контроль у сфері виконання бюджетного процесу має вагомий роль, але в будь якому випадку за законодавчими органами влади залишається вся величина відповідальності та повнота влади за контролем діяльності виконавчої влади [27].

Контроль за ступенем прозорості бюджетного процесу, необмеженим розкриттям всієї можливої бюджетної інформації, забезпечення повноцінного нагляду зі сторони законодавчих органів та аудиторських перевірок, залучення суспільства до прийняття рішень у бюджетній сфері та нагляд за нею забезпечує повноцінність прозорості бюджету. Прозорий бюджет є передумовою для реалізації ефективної бюджетної політики, яка у свою чергу сприяє підвищенню продуктивності діяльності, скороченню дефіциту бюджету та зменшенню заборгованості.

На ефективність впровадження практик транспарентності у сфері формування та використання бюджету впливають інституційні та юридичні

аспекти держави, без закріплення необхідних умов у законодавстві неможливо реалізувати ефективну громадянську участь у бюджетному процесі. Створення законодавчих норм про право громадськості на повний доступ до інформації, закріплення необхідності зовнішнього аудиторського контролю та контроль зі сторони законодавчих органів влади за процесом виконання бюджету саме це розглядається при дослідженні відкритості бюджету [28].

При розгляді транспарентності бюджетного процесу при участі у цьому суспільства необхідно зазначити, що принцип гласності та відкритості полягає у оприлюдненні інформації, шляхом її офіційної публікації у засобах масової інформації згідно установлених норм та вимог закріплених у нормативно-правових актах. Переваги у розкритті інформації отримують як законодавча так і виконавча гілки влади, бізнес та суспільство, особливо в частині активної громадськості яка представляє інтереси різних груп населення з метою забезпечення виконання їх інтересів. Кожна із сторін має свої цілі та інтереси, які часто можуть бути конфліктуючі одна з одною, проте підвищення рівня прозорості та залучення до діалогу дозволяє знайти максимально вигідний компроміс для всіх учасників, який забезпечує максимально ефективний результат для кожної сторін нівелюючи можливі втрати інших сторін.

Досліджуючи явище транспарентності місцевих органів влади у цілому, та прозорості бюджетного процесу говориться про необхідність доступності інформації суспільству. Але необхідно зазначити, участь громадськості у бюджетному процесі залежить не тільки від його доступності, а й залежить від якості цієї самої громадськості. Адже для того, щоб суспільство долучалося до контролю за владою, за бюджетним процесом вона має бути зацікавленим у цьому, а за умови низької фінансової грамотності населення його інтереси захищає незначна частина, об'єднана у громадські організації [29].

На міжнародному рівні питання забезпечення виконання права суспільства на отримання інформації було озвучене в 1948 році Генеральною Асамблеєю Організацією Об'єднаних націй у Загальній декларації прав людини. Згідно з декларацією у статті 19 затверджено, що кожна людина має право на вільне

волевиявлення свої переконань, встановлюється право на вільний доступ, пошук, отримання та розповсюдження інформації та своїх ідей, це є свободами на які ніхто не має права посягати незалежно від державних кордонів. Закріплення даних прав та свобод у міжнародній декларації стало поштовхом до закріплення даних прав і свобод у конституціях багатьох держав світу. Також реалізацією права на вільне отримання інформації стали займатися основні міжнародні організації, в тому числі і фінансового спрямування, такі як Міжнародний валютний фонд, Європейський банк реконструкції та розвитку, Світовий банк, тощо. В статутних документах даних організацій висвітлюється необхідність прозорості діяльності, і на практиці можна спостерігати неухильне дотримання даних принципів.

Розглядаючи бюджетну діяльність можна стверджувати, що принцип транспарентності в Україні на сьогодні не реалізується повноцінно. Процес створення бюджету на плановий рік є надзвичайно складним і не інтуїтивним, рішення приймаються без додаткового освітлення і розібратися у цьому процесі людині без профільної освіти дуже складно. Тому для покращення ситуації зі сторони органів влади необхідно дотримуватись правил подання звітів про стан виконання бюджетів у розрізі доходів та видатків на всіх рівнях бюджетної системи, тобто і на рівні місцевої влади.

Таким чином, у сучасному стані Україна перебуває у стані перманентних перетворень, які покликані покращити всі сфери життя населення. В умовах реалізації реформ децентралізації та бюджетної сфери великого значення набувають необхідність впровадження та дотримання принципів транспарентності влади. Потреба поліпшення стану відкритості та прозорості дозволить підвищити рівень економічного розвитку регіонів, оптимізувати діяльність місцевих органів влади, а головне отримати підтримку суспільства та підвищити рівень його життя, що має бути головною ціллю будь-якої влади.

2 ДОСЛІДЖЕННЯ РІВНЯ ТРАНСПАРЕНТНОСТІ МІСЦЕВИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ

2.1 Аналіз відкритості місцевих органів влади у загальному інформаційному просторі

Місцеве самоврядування сьогодні знаходиться у стані активного формування, зважаючи на кількість реалізованих реформ та ступінь їх впливу на побудову всієї системи місцевої влади. Гарний спосіб не допустити помилок при реалізації нових реформ це скористатися досвідом держав, які пройшли успішно вже цей шлях та мають високі темпи економічного зростання, економічного розвитку у цілому. Звернемо свою увагу на найбільш демократичну країну у світі – Сполучені Штати Америки. Так країна за майже трьохсотлітню історію становлення та існування стала найбільш розвинутою в економічному плані так і однією з найбільш прозорих перед своїми громадянами.

Хоча Сполучені Штати є федерацією а не унітарної країною для багатьох штати порівнюються зі звичними для нас областями. Виходячи з такого порівняння можна припустити, що значний рівень децентралізації може бути значним поштовхом до економічного зростання і соціального розвитку. Це відбувається за рахунок того, що більш незалежна місцева влада отримує можливість конкурувати з аналогічною місцевою владою іншого регіону. Як нам відома конкуренція є рушієм прогресу, адже самоврядування буде зацікавлене у створенні таких умов, які будуть сприяти поліпшенню можливості ведення бізнесу, що спонукає підприємців розташовувати свої потужності в кращих умовах. Так і поліпшення рівня життя населення стимулює внутрішню міграцію, розумні освідченні громадяни прагнуть жити там, де можуть реалізувати свої навички та жити при цьому у комфортних умовах [34].

Задля визначення шляхів покращення рівня прозорості органів місцевої влади необхідно провести дослідження визнаних найкращими

інформаційних порталів інших країн. Одним із таких можна вважати Офіс Техаського контролера державних рахунків в США.

У штаті Техас з 1835 року функціонує Офіс Техаського контролера державних рахунків [33]. Фактично Контролер є головним розпорядником фінансових ресурсів штату, здійснює фіскальні функції тобто збирає податки, адмініструє державні рахунки, виступає як головний аналітик та керуючий казною влади штату, окрім цього він є організатором великої кількості соціально-економічних програм. Тобто це окремий фінансово-економічний орган, який забезпечує весь економічний менеджмент штату та зв'язок з федеральним бюджетом. Важко провести аналогію з Україною, адже державний устрій порівняно зі Сполученими Штатами є кардинально відмінним, що формує абсолютно відмінну побудову органів державної та місцевої влади. Проте, якщо порівняти окремо штат Техас та Україну, то Офіс Техаського контролера поєднує у собі функції Державної фіскальної служби та Державного казначейства України.

Контрольна служба обслуговує практично кожного громадянина в штаті. Будучи головним податківцем, бухгалтером, оцінювачем доходів, скарбником і менеджером по закупкам в Техасі, агентство відповідає за виписку чеків і ведення бухгалтерських операцій [34].

Як фінансовий директор, офіс контролера збирає податки і збори, належні штату та державі. Законодавчі органи штату беруть за основу прогнози офісу Контролера для розробки економічної політики Техасу. Місцеві чиновники і підприємства звертаються в агентство з питань економічного розвитку та аналізу даних. Офіс контролера здійснює контроль за додержанням податкового законодавства та ефективного, цільового і доцільного використання коштів платників податків.

Як касир штату Офіс контролера отримує, розподіляє, розраховує, захищає, реєструє, управляє і повідомляє про грошові кошти держави. Крім того, Техаський контролер очолює Державний фонд казначейства, який інвестує, управляє і контролює активи на суму понад 50 мільярдів доларів.

Офіс контролера також є менеджером по публічним закупівлям штату, укладає і управляє контрактами по всьому штату від імені понад 200 державних установ і 1600 кооперативних закупівельників. Агентство прагне до створення здорового економічного середовища в Техасі, надаючи різні послуги власникам бізнесу, платникам податків, місцевим чиновникам, центрам і жителям Техасу. Офіс контролера також управляє різними програмами, включаючи Державне управління з енергозбереження, плани заощаджень техаських коледжів, ініціативи по закупівлям в масштабі штату і багато іншого [34].

Виходячи із понад вікового досвіду керування фінансами штату та культури відповідальності органів влади перед населенням Офіс контролера дотримується політики максимальної транспарентності. З метою висвітлення інформації щодо формування та використання бюджету штату, місцевих зобов'язань було створено спеціальний розділ на сайті Офісу контролера під назвою «Транспарентність». При чому у вкладці зазначено, що розуміння того, як уряд штату збирає та витрачає «податкові» долари є досить простим і пропонується різні варіанти візуалізації інформації в доступній формі. В розділі широко представлена інформація в розрізі чотирьох блоків:

1) по-перше, доходів і видатків, які в свою чергу містять інформацію про всі категорії доходів та видатків за тривалий період, при чому це не просто суми коштів, а інформація в доступній формі про пов'язані об'єкти фінансування, задіяні агенції в наданні послуг з можливістю переглянути по кожній операції (рис.1). Вкладка містить також зрозумілу інструкції щодо отримання необхідної інформації. Крім того в даному розділі висвітлена інформація щодо витрат на економічний розвиток. В розділі представлена також інформація по всіх укладених контрактах. Крім того представлено окрему вкладку про історію державних податків і зборів штату Техас, починаючи з 1972 року, в якій зазначається як і коли відбувались зміни в оподаткуванні та чим вони були обумовлені. Крім того в доступній формі в одному виданні надається аналітична інформація у вигляді Гіду по податкам штату за поточний рік.

2) по-друге, бюджету та фінансів. У даній вкладці представлені фінансові звіти та прогнози із значним переліком систематизованої інформації за різними напрямками такими як фінансові звіти, публікації в розрізі фіскального менеджменту, фіскальні записки, інформація про діяльність бюджетного комітету штату); повністю висвітлено бюджетний процес та роз'яснено його значення; висвітлено інформацію про інвестиції штату; представлено цілий розділ з детальним поясненням для громадян щодо розуміння комплексного річного фінансового звіту, який включає і висновки незалежного аудиту; крім того представлений звіт про рух грошей штату. Кожні два роки публікується прогноз доходів на 2 наступних роки, у якому представлено аналіз поточної економічної ситуації та подальший план фінансового стану Техасу.

3) по-третє, блок, в якому надається відкрита інформація та відкриті дані з детальним аналізом та роз'ясненнями по всім населеним пунктам штату; інформація щодо боргу штату, причини його виникнення, витрати на обслуговування, тощо; тут же представлена інформація щодо державних та місцевих пенсійних фондів, з детальною інформацією по кожному пенсійному плану; окремо також представлений зручний доступ до пошуку необхідних даних в розрізі видів економічної діяльності.

4) по-четверте. Вкладка транспарентність містить також блок інформації про стан всіх локальних фінансів, яка супроводжується таким текстом «Подивіться, як органи місцевого самоврядування посилюються через Техас, щоб надати таким платникам податків, як ви, прозорий погляд на те, куди йдуть ваші гроші. Хто має онлайн-бюджет? Хто показує докладні витрати? Хто встановлює стандарт? Ми відстежуємо, як прозорі міста, округи, шкільні округи та інші спеціальні округи штату використовують ваші важко зароблені долари.» [21]

Порівнюючи сайт Офісу Техаського контролера з результатами дослідження українських сайтів на предмет транспарентності органів державної влади можна сказати, що головною перевагою Офісу контролера є те, що вся бюджетно-фінансова інформація акумулюється на одному інформаційному ресурсі, на якому було спеціально розроблено відповідний розділ, який призначений для поліпшення

транспарентності влади перед населенням. Так при дослідженні сайтів української влади пошук необхідної інформації займає порівняно більше часу. Окрім цього вбудований інструментарій «Панель державних доходів та видатків» впроваджений з 2011 року має вагомий масив статистичних даних та знаходиться на порталі Офісу контролера, аналогічний інструментарій у 2018 році створено в Україні – так званий «Openbudget», окремий сайт на якому у вигляді таблиць та діаграм представлена бюджетна інформація, проте обмеженість двома роками не дозволяє ефективно провести аналіз з урахуванням попередніх періодів [44].

Після вивчення зарубіжного досвіду формування системи транспарентних органів місцевого самоврядування, перед впровадженням кращих практик необхідно максимально дослідити сучасний стан транспарентності вітчизняних органів місцевої влади. З метою вивчення сучасного стану публічності місцевих органів влади низка громадянських організацій проводить дослідження та оцінювання рівня транспарентності та прозорості українських міст та місцевих органів влади. Такими організаціями можна вважати «Transparency International Ukraine» та громадянське об'єднання ОПОРА які проводять рейтингування 100 найбільших міст України на предмет їх транспарентності, та визначення індексу публічності для всіх обласних центрів та місцевої влади.

Індекс публічності – це індикатор, визначення якого дозволяє провести оцінку та порівняння рівня відкритості, прозорості та підзвітності місцевих органів влади та їх взаємодії з громадою. Метою визначення Індексу публічності є формування розуміння рівня публічності прийняття рішень місцевою владою, реалізації таких рішень та який вклад має місцеве самоврядування у цьому процесі. Результатом визначення індексу публічності органів місцевої влади стає рейтинг публічності муніципалітетів в тому числі окремих суб'єктів місцевої влади: міських голів, депутатів місцевих рад, виконавчих органів [45].

Останнє дослідження публічності органів місцевого самоврядування на підставі розрахунку Індексу публічності було проведено влітку 2019 року. Об'єктами дослідження стали всі обласні центри України, а також міста Северодонецьк та Краматорськ, як тимчасові адміністративні центри на

підконтрольних територіях окупованих областей. Дослідження проводилось створеною у 2013 році мережею партнерів організації Громадянської мережі ОПОРА у місті Львові. Для визначення Індексу публічності було проведено опрацювання нормативно-правових документів місцевих органів влади, подавалися офіційні запити на розкриття інформації, опрацьовували отримані відповіді, проводився аналіз офіційних інтернет порталів та друкованих видань органів місцевого самоврядування. Згідно проведеного дослідження було сформовано звіт, у якому були представлені результати за 2019 рік, а також аналіз змін за весь період дослідження з 2013 по 2018 роки, що відбулися у діяльності органів місцевої влади. Так як дослідження було проведено у 2019 році то аналізованим періодом був 2018 рік, а саме рівень виконання депутатами міських рад, виконавчими органами та міськими головами їх повноважень у сфері відкритості, прозорості та підзвітності за цей період.

За результатами проведеного оцінювання найбільш публічним містом став Івано-Франківськ. Показник Індексу публічності сягнув 86,8 %, що згідно з методикою оцінювання означає, що дане місто перше за весь час досліджень досягло рівня повністю публічних міст. Рівень публічності й інших розглянутих суб'єктів міста Івано-Франківська – виконавчих органів, депутатів та міського голови також на високому рівні. Місцева влада успішно утримує лідируючі позиції у рейтингу протягом кількох років. В першу чергу було реалізовано зручний доступ громадян міста до адміністративних послуг та активного використання електронних сервісів, по-друге, було ліквідовано процедурні обмеження мешканцям міста щодо засідань колегіальних органів міської влади та неухильно реалізується політика відкритих даних. Однак залишаються не вирішеними питання, пов'язані зі звітуванням місцевих депутатів та викладенням текстів звітів [42].

До переліку міст, які посідають останні міста у рейтингу публічності належать: Полтава, Черкаси, Одеса і Запоріжжя. Місто Полтава набрало 51,7 % Індексу прозорості, відповідно діяльність міської влади даного обласного центру є найменш освітленою у відкритому інформаційному просторі. Незадовільні

результати можуть бути пов'язані з невиконанням колишнім міським головою його функціональних обов'язків, у зв'язку з чим його було відправлено у відставку згідно з рішенням міської ради. Окрім цього на незадовільний рівень публічності впливає невиконання практик звітування усіма суб'єктами місцевої влади.

Недостатнє розкриття інформації, проблеми з публічним звітуванням спостерігаються і у містах Запоріжжя та Одеса. Місто Черкаси також має аналогічні складнощі з публікуванням даних, але крім цього офіційний сайт міста мав застарілий та непрактичний дизайн, та потребував оновлення. У звіті відзначається, що міста, які посіли низькі міста, порівняно з попередніми періодами мають позитивну тенденцію до поліпшення рівня прозорості, таким чином місто Одеса додала 9,7 % до показника попереднього року, місто Запоріжжя – 7 % [42].

Щодо лідерів у поліпшенні прозорості діяльності місцевої влади можна відзначити місто Житомир. За попередній період місто збільшило Індекс прозорості з 54,% до 73,4 %, що є найбільш якісним поліпшенням серед усіх міст. Діями, які вплинули на підвищення показників міста стали: оновлення офіційного інформаційного порталу міста, який став більш функціональним та інформативним, а також було прийнято Статут територіальної громади, у якому закріплено механізм звітування посадових осіб та участі громади у розвитку громади [42].

Загальна тенденція з 2013 по 2018 рік при визначенні рівня прозорості міст показує позитивний ріст, адже середнє значення Індексу публічності збільшилось з 51 % до 68 %, що свідчить про загальне підвищення рівня публічності місцевих органів влади. Якщо у 2014 році міста Суми та Івано-Франківськ оцінювалися як міста з задовільним рівнем публічності, решта міст мали статус міст з низьким рівнем публічності, то у 2018 році містами з задовільним рівнем публічності стали вже дев'ять міст, місто Івано-Франківськ став публічним містом.

Дослідженням рівня транспарентності міст України також займається неурядова організація «Transparency International Ukraine». Дана громадська організація була заснована у 1999 році як так, основною метою якої стало розповсюдження принципів транспарентності влади на території України,

дотримання відкритості, прозорості та підзвітності влади як державної так і місцевої, приватного сектору та громадянського суспільства з ціллю зниження корупції в країні.

«Transparency International Ukraine» проводить дослідження щодо рівня публічності влади з метою зниження корумпованості влади шляхом освітлення актуального стану транспарентності органів місцевої влади. Організацією було проведено аналіз 100 найбільших міст України та створено власний рейтинг прозорості органів місцевого самоврядування. Дослідження проводиться за власною методологією, Розробленою у співробітництві з Інститутом Політичної Освіти. За базу була взята методика вимірювання рівня транспарентності Словацьким представництвом міжнародної організації «Transparency International». Методологію було доповнено та адаптовано під реалії українського інституту місцевої влади, переглянуто цінності певних сфер, додані нові, збільшено кількість індикаторів [42].

Індикатори, включені до методології розрахунку рівня транспарентності місцевих органів влади за своєю сутністю не залежать від фактичного розміру міста чи територіальної громади, тому методика в однаковій мірі застосовується для міст з різною кількістю населення та дозволяє оцінювати можливості влади боротися з корупційними факторами, які виникають. Хоча методологія не залежить від кількості населення у досліджуваній громаді пропонується в першу чергу досліджувати найбільші населені пункти, так як це дозволяє охопити найбільшу частину суспільства країни, що звичайно позитивно впливає на репрезентативність результатів. А також найбільші міста мають створювати приклад для всіх інших тому й мають мати найкращі показники. Оцінка 100 найбільших міст за чисельністю населення здійснюється кожного року.

За результатами оцінювання міст формується рейтинг. Позиція міста у рейтингу залежить від кількості набраних балів у розрізі оцінюванні за чотирнадцятьма сферами діяльності органів місцевого самоврядування та 88 індикаторами. Отримуючи від нуля до двох балів, в залежності від цінності індикатора, місто може набрати загальну суму в 100 балів. Виходячи уже з

отриманих балів формується загальний рейтинг міст, але при цьому місто яке займає перше місце не вважається автоматично повністю відкритим, так і навпаки останнє місце може зайняти місто з достатнім рівнем відкритості, в залежності від набраних балів.

Таблиця 2.1 – Перелік сфер місцевого самоврядування, за якими вимірюється прозорість міст

Кількість індикаторів	Сфера	Максимально можлива сума балів
8	Інформація про роботу органу місцевого самоврядування	8 балів
8	Доступ та участь	9 балів
4	Закупівлі	4 бали
5	Житлова політика	6 балів
5	Бюджетний процес	7 балів
6	Фінансова та матеріальна допомога, гранти	6 балів
2	Соціальні послуги	3 бали
3	Кадрові питання	3 бали
6	Професійна етика та конфлікт інтересів	6 балів
8	Землекористування та будівельна політика	11 балів
9	Комунальні підприємства	10 балів
6	Комунальне майно	6 балів
3	Освіта	4 бали
13	Інвестиції та економічний розвиток	17 балів
Загальна сума балів		100 балів

У рейтингу прозорості діяльності місцевої влади Transparency International Ukraine найбільш транспарентними стали міста: Покров та Дрогобич з результатом 79 балів, Тернопіль – 76 балів, Маріуполь та Вінниця – 75 та 74 бали відповідно. Найменшу кількість балів, а отже й найменш прозорими стали міста Новомосковськ – 18 балів, Світловодськ – 19 та Конотоп – 20 балів. Рейтинг складається з 91 індикатору у чотирнадцяти сферах діяльності місцевих органів влади такі як: фінансова та бюджетна сфери, освіта та соціальні послуги, житлова політика, підтримка інвестицій, тощо.

Далі розглянемо результати оцінки не зі сторони кожного окремого міста, а у середньому за сферами по всім містам. Таким чином, найбільшого висвітлення у інформаційній сфері здобула сфера доступу та участі з рівнем прозорості у 46 %.

Дана сфера включає в себе можливість громадян бути присутніми на депутатських засіданнях не отримуючи при цьому додатковий попередній дозвіл; рішення, прийняті на таких засіданнях, вчасно публікуються на відповідних ресурсах згідно встановлених правил. Таким чином суспільство може здійснювати контроль за прийняттям конкретних рішень представниками влади.

Аналогічний рівень розкриття має сфера інформування про роботу державних органів влади. Згідно індикаторів даної сфери, органи місцевого самоврядування мають публікувати анонси, оголошення та повідомлення органів місцевої влади, оприлюднювати протоколи засідань, а також у вільному доступі знаходяться контактні дані депутатів. У сфері кадрових питань, а саме при процесі призначення кандидатів на відповідні посади до органів місцевої влади, рівень прозорості та відкритості склав 45 %.

З іншого боку проведене дослідження відкрило незадовільний стан про інформованість громадян у сфері житлового господарства, роботи комунальних підприємств та соціальних установ. Лише кожне третє місто у достатній мірі надає інформацію про порядок розподілу житлового фонду, більшість міст не мають сервісу онлайн-черги щодо ремонту будинків, капітального ремонту чи ремонту покрівлі, підвалів чи прибудинкових територій, тощо. На сайтах 36 міст не було інформації про види соціальних послуг, які можуть бути надані місцевою владою.

В умовах активної реалізації державної політики децентралізації влади органи місцевого самоврядування мають стати максимально транспарентними, адже підзвітність самоврядування громаді є одним із рушіїв майбутнього економічного розвитку регіонів. Це можливо досягти за рахунок того, що влада надає повну звітність своєї діяльності, а громадськість контролює, за потреби направляє та вносить пропозиції, що підвищує довіру до влади і як результат стабільність. А умови стабільності є найбільш привабливими для розвитку підприємництва.

2.2 Аналіз структурних змін у бюджетному процесі

У нашій країні, виходячи з її минулого, у населення є застаріле бачення фінансової системи, а саме впевненість у тому, що всі рішення приймаються у Києві і на місцях немає ніякої політичної чи економічної влади. З даним твердженням важко не погодитись, але все ж таки за останні роки, виходячи з реформи децентралізації, органи місцевої влади одержали у свої руки певну частину фінансових потоків, якими вони розпоряджуються згідно свого бачення. Коли у органів місцевої влади збільшуються економічні можливості це беззаперечно означає, що суспільство має підвищити свою пильність задля контролю влади та недопущення зловживань. Забезпечити це можливо лише за підвищення рівня транспарентності місцевого самоврядування, яке може відбутись як з ініціативи самої влади, або під тиском самих громад.

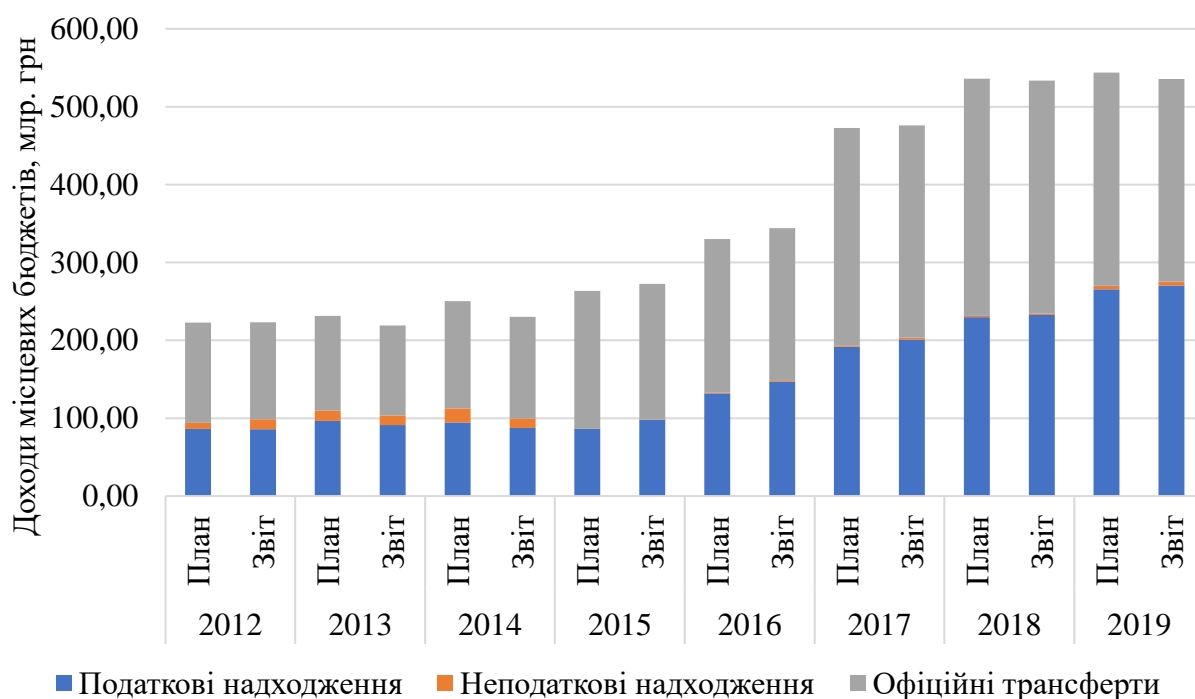

Рисунок 2.1 – Динаміка суми доходів місцевих бюджетів України за 2012 – 2019 роки

Для прикладу проаналізуємо абсолютне зростання величини доходів та видатків всіх місцевих органів влади в Україні за період з 2012 по 2019 рік. Не будемо брати до уваги чинники інфляції, реальний приріст у перерахунку на стабільну закордонну валюту, тощо. Не беручи до уваги які саме фактори і в якій мірі впливали на підвищення доходів та видатків, бачимо двократне зростання доходів та видатків за 7 років з 220 млрд. грн до 560 млрд. грн. (рисунок 2.1, рисунок 2.2). Чим більша сума коштів доступна розпорядникам тим більша відповідальність має на них покладатися за їх ефективний та раціональний розподіл та використання.

Рисунок 2.2 – Динаміка суми видатків місцевих бюджетів України за 2012 – 2019 роки

Було б простіше притягнути до відповідальності недобросовісного чиновника, якщо б вся діяльність з розподілу та використання бюджетних коштів була доступною. В умовах, коли всі рішення приймаються окремо від громадськості дуже важко спіймати корумпованого розпорядника коштів, адже розглядаючи бюджет видно лише загальні суми коштів, які виділяються на ту чи іншу сферу і проаналізувавши відкриту інформацію на офіційних сайтах міських, обласних чи селищних рад важко віднайти повну, відкриту та доступну інформацію про причини змін видатків чи доходів по статтям.

Надалі проведемо структурний аналіз для визначення рівня структурних змін, які відбуваються на моменті прийнятті бюджетів, їх розгляду, доповнень та змін, і в порівнянні з фактично виконаним бюджетом. Спершу перед розрахунком інтегрального показнику структурних зрушень розглянемо динаміку даної структури доходів та видатків місцевих бюджетів за аналізований період (рисунок 2.3 , рисунок 2.4).

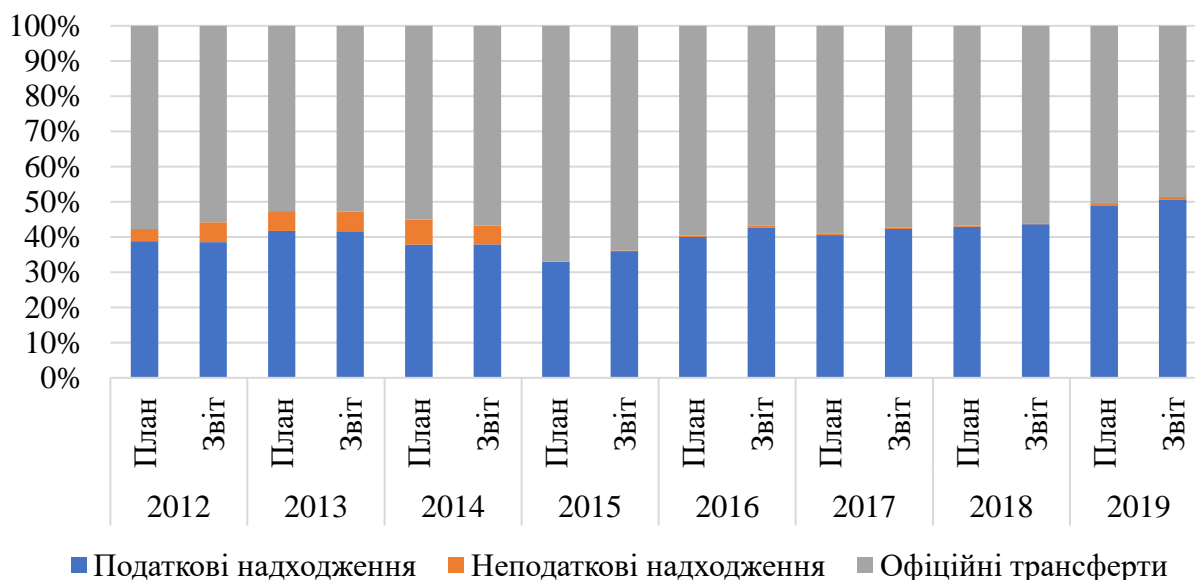

Рисунок 2.3 – Структура доходів місцевих бюджетів України за 2012 – 2019 роки

З рисунку 2.3 спостерігаємо позитивну динаміку до збільшення власних надходжень місцевих бюджетів. За 2019 рік сума податкових та неподаткових надходжень склали більше 50 % бюджету. Проте також бачимо майже повне

зникнення неподаткових надходжень до місцевих бюджетів, яке зазвичай складається з прибутків комунальних організацій, надання адміністративних послуг, приватизації, тощо. Переважання трансфертів у структурі доходів все ще свідчить про значну залежність місцевих бюджетів від центрального, але позитивна динаміка свідчить про правильний рух.

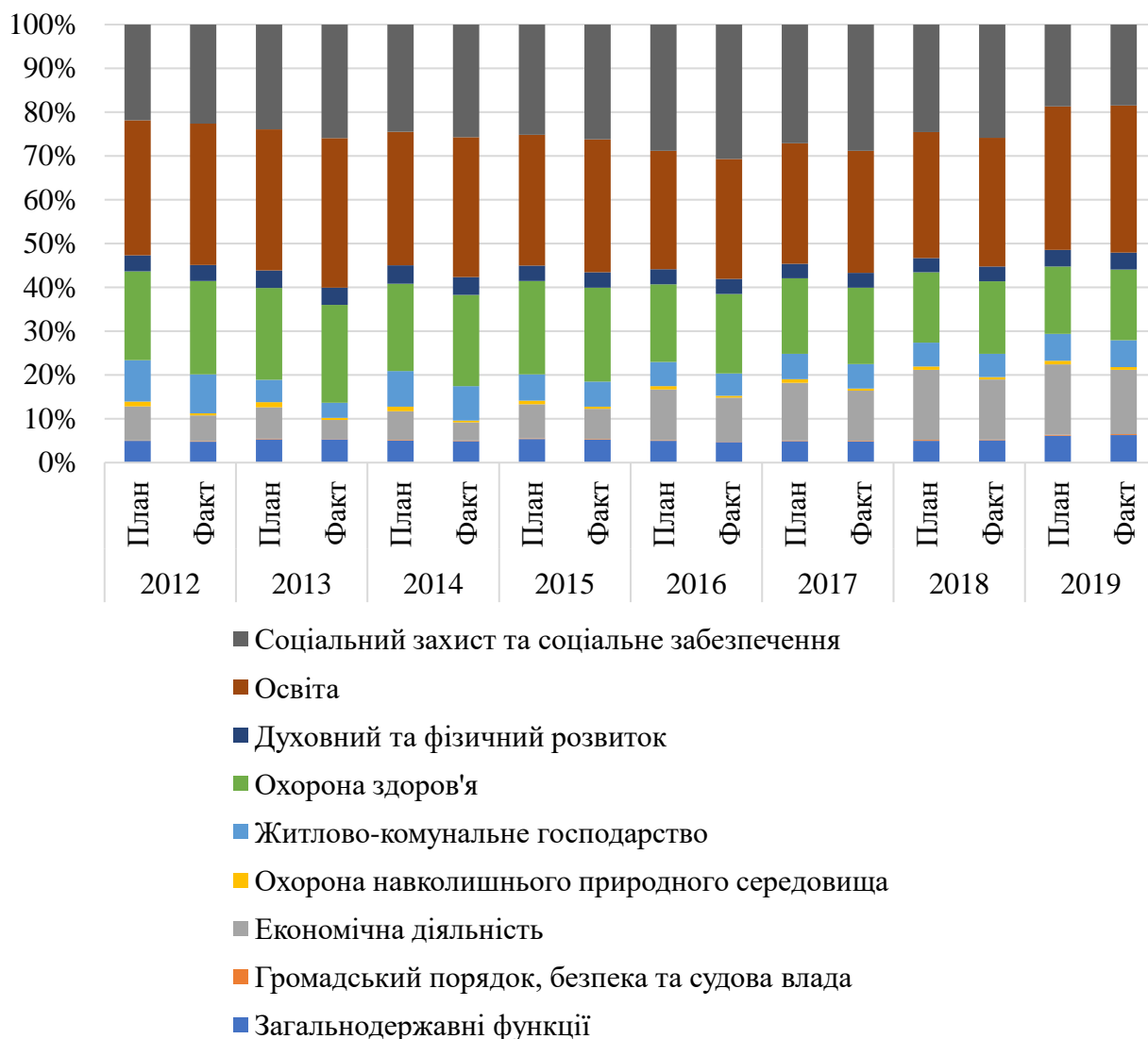

Рисунок 2.4 – Структура видатків місцевих бюджетів України за 2012 – 2019 роки

За структурою видатків згідно рисунку 2.4 бачимо, що найбільшу частку станом на 2019 рік мають видатки на освіту – 33,6 %, соціальний захист – 18,5 % та охорона здоров'я – 16,1 %. Найменше видатків виділяється на забезпечення охорони правопорядку та навколишнього середовища 0,2 % та 0,6%. За весь

аналізований період три основні сфери, виділені раніше, завжди мали найбільші значення, і навпаки, решта сфер завжди мали незначну частку у структурі, окрім видатків на економічну діяльність, як можемо підмітити із графіку частка якого останні роки має тенденцію до збільшення, що однозначно є позитивним зрушенням.

Далі проведемо розрахунки статистичних показників структури бюджету з метою дослідження динаміки доходів та видатків місцевих бюджетів, ступеня виконання бюджетів, закономірностей формування доходної та видаткової частин бюджетів. Визначимо ролі та економічне значення основних джерел доходів, та виявимо основні видаткові статті бюджетів. Основними показниками для аналізу стали: лінійний коефіцієнт абсолютних структурних зрушень, квадратичний коефіцієнт абсолютних структурних зрушень, квадратичний коефіцієнт відносних структурних зрушень та загальний інтегральний коефіцієнт структурних зрушень, відомий як коефіцієнт Гатєва. Коефіцієнти розраховані окремо для доходної та видаткової частини бюджету за наступною методикою [46].

Лінійний коефіцієнт абсолютних структурних зрушень відображає середню зміну структури кожного елемента у досліджуваному періоді, тобто являє собою середнє арифметичне абсолютних приростів величин всіх структурних елементів. Коефіцієнт відображає відхилення величини часток всіх структурних елементів у процентному вимірі у середньому за досліджуваний період. Максимальне значення показника є оберненим до кількості структурних елементів. Лінійний коефіцієнт розраховується за формулою:

$$\Delta d_i - d_0 = \frac{\sum_{i=1}^k |d_{ij} - d_{ij-1}|}{k};$$

де, $\Delta d_i - d_0$ – лінійний коефіцієнт абсолютних зрушень;

$d_{ij} - d_{ij-1}$ – приріст структурного елемента;

k – кількість елементів структури [46].

Квадратичний коефіцієнт абсолютних структурних зрушень за своєю сутністю аналогічний до лінійного коефіцієнту, дозволяє отримати середнє відсоткове відхилення питомих ваг структурних елементів, однак за методикою розрахунків відрізняється опираючись на інший вид розрахунку середнього значення:

$$\sigma_{d_i-d_0} = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^k (d_{ij}-d_{ij-1})^2}{k}}. \quad (2.1)$$

Квадратичний коефіцієнт відносних структурних зрушень характеризує інтенсивність зміни часток елементів структури, відображає середній відносний відсотковий приріст питомої ваги за період який досліджується за наступною формулою:

$$\sigma_{\frac{d_i}{d_0}} = \sqrt{\sum_{i=1}^k \frac{(d_{ij}-d_{ij-1})^2}{d_{ij-1}}} \times 100. \quad (2.2)$$

Головним показником, який характеризує інтенсивність структурних зрушень та дає можливість кількісно оцінити розмір структурних змін є інтегральний коефіцієнт структурних зрушень. Коефіцієнт розраховуються за наступною формулою:

$$K_d = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^k (d_{ij}-d_{ij-1})^2}{\sum_{i=1}^k d^2_{ij-1} + \sum_{i=1}^k d^2_{ij}}} \times 100; \quad (2.3)$$

Де, d^2_{ij} , та d^2_{ij-1} – частки структури тотожних елементів у поточному та попередньому періоді [46].

Інтегральний коефіцієнт структурних зрушень перебуває у проміжку від 0 до 1, відповідно чим ближче значення до 0 тим подібніші аналізовані структури, і навпаки чим ближче до 1 тим більша різниця між досліджуваними структурами.

Відображення проведених розрахунків динаміки зміни лінійного коефіцієнта структурних змін представлено на рисунку 2.5. Коефіцієнт розрахований для чотирьох показників, а саме структурних змін, які відбуваються як у видатковій так і у дохідній частині у момент планування бюджетів та його фактичного виконання.

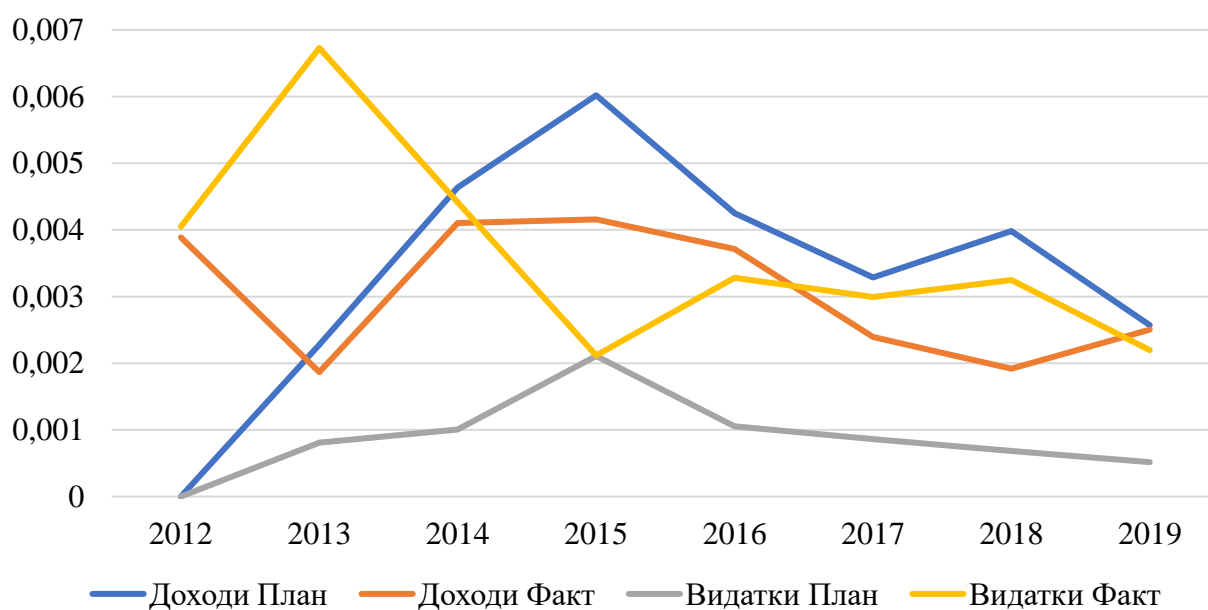

Рисунок 2. 5 – Динаміка лінійного коефіцієнта структурних зрушень доходів та видатків місцевих бюджетів України

Згідно одержаних результатів спостерігаємо максимальну середню зміну структурних елементів у розмірі 0,007 пунктів у 2012 році за показником фактичних видатків, що свідчить про те, що найбільші розбіжності виникли на етапі виконання видатків і значна частина видатків була здійснена не дотримуючись попередньо затвердженого бюджетного плану. Також можемо спостерігати, що планування видаткової частини проходить найбільш стабільно, тобто фактично місцеві органи влади при плануванні видаткової частини вносять

незначні корективи в попередньо затвердженій бюджет але вже на етапі його фактичного виконання фінансові ресурси переміщуються між сферами.

Найбільш нестабільною є планова структура доходів місцевих бюджетів, що свідчить про те, що етапі доповнення плану бюджету відбуваються значні перегляди сфер надходження коштів, що потім і фактично підтверджується фактичними джерелами надходжень, які знову в певній мірі не співпадають з затвердженим і переглянутим планом.

Порівняємо результати одержані при розрахунку лінійного коефіцієнта структурних змін з результатами розрахунку квадратичного коефіцієнта абсолютних структурних змін представленого на рисунку 2.6.

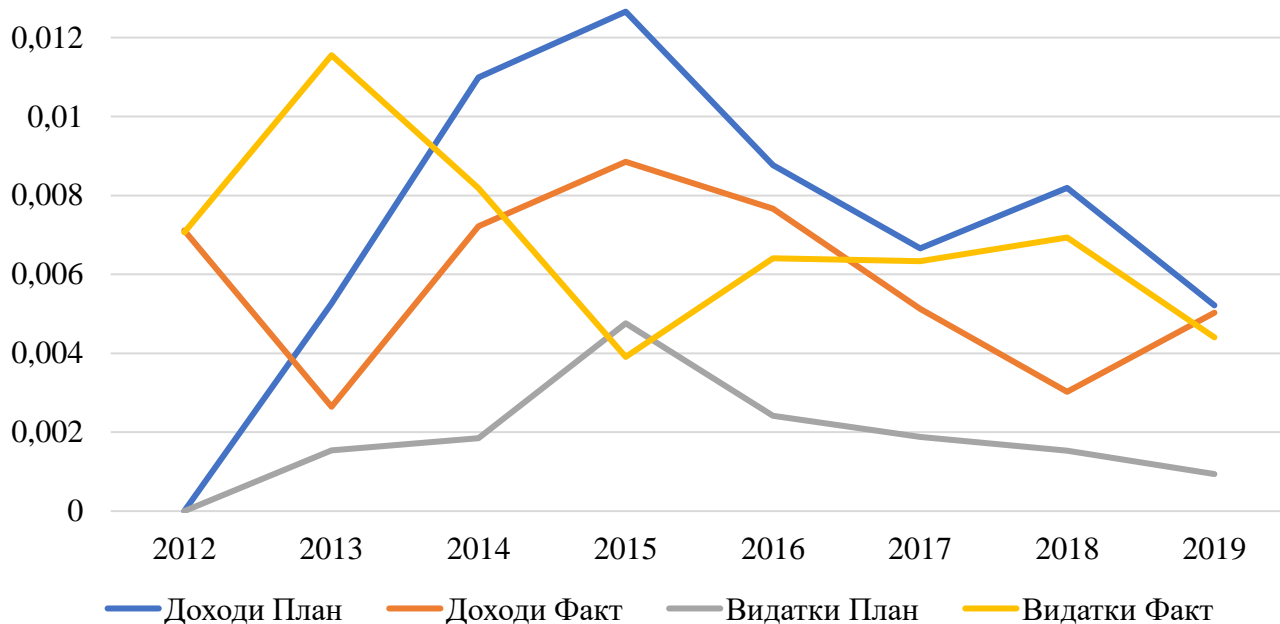

Рисунок 2.6 – Динаміка квадратичного коефіцієнта абсолютних структурних зрушень доходів та видатків місцевих бюджетів України

При співставленні отриманих результатів бачимо, що загальні висновки зберігаються. При зміні способу розрахунку середньої отримані результати коливаються в незначній мірі. Варто відмітити, що максимального значення при такому розрахунку вже набувають зміни, які відбувались при внесенні редагувань до плану бюджету у частині доходів 2015 року. Така зміна відбулась за рахунок

того, що при розрахунку квадратичного коефіцієнту надається більша вага саме значним структурним змінам, адже при піднесенні до квадрату такі значення збільшуються і більшій мірі ніж незначні коригування структури.

Результати розрахунку квадратичного коефіцієнта відносних структурних змін, представлений на рисунку 2.7, графічно аналогічний графікам лінійного та квадратичного коефіцієнтів структурних зрушень, проте виходячи з особливостей його розрахунку можна декілька висновків.

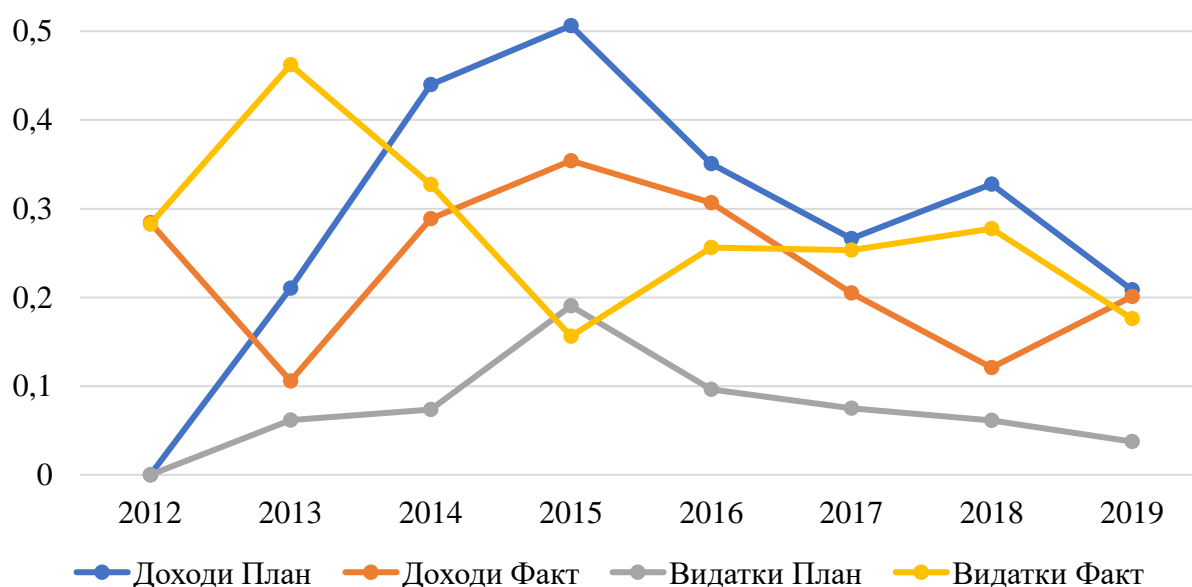

Рисунок 2.7 – Динаміка квадратичного коефіцієнту відносних структурних зрушень доходів та видатків місцевих бюджетів України

Наприклад, при середній зміні елементів структури фактичних видатків у 2019 році на 0,176 % відбувається перерозподіл 82 млн. грн, якщо це стосується охорони здоров'я. Таким чином навіть незначне, на перший погляд, структурне зрушення має за собою перерозподіл значних сум фінансових ресурсів. Це зміна тільки по одній статті, якщо взяти всі то такі зміни можуть відбуватися на сотні мільйонів гривень і держслужбовці не завжди розкривають у доступному вигляді причини таких змін, а отже і перевірити їх правомірність часто буває проблематично. Звичайно, контролем за такими змінами ведуть відповідні

контрольні органи, але сутність принципу транспарентності залучити до такого контролю найбільшу можливу групу спостерігачів – суспільство. Оприлюднення такої інформації у доступному вигляді буде створювати перепони зловживанням повноваженнями і як наслідок створяться передумови до підвищення ефективності використання бюджетних коштів.

Розрахунок інтегрального коефіцієнту структурних зрушень дає можливість оцінити інтенсивність структурних зрушень та їх величину. На рисунку 2.8 відображено динаміку інтегрального коефіцієнта за 2012 – 2019 роки на етапі планування бюджету, а також за допомогою побудови лінії тренду візуалізовано загальну тенденцію даного коефіцієнта.

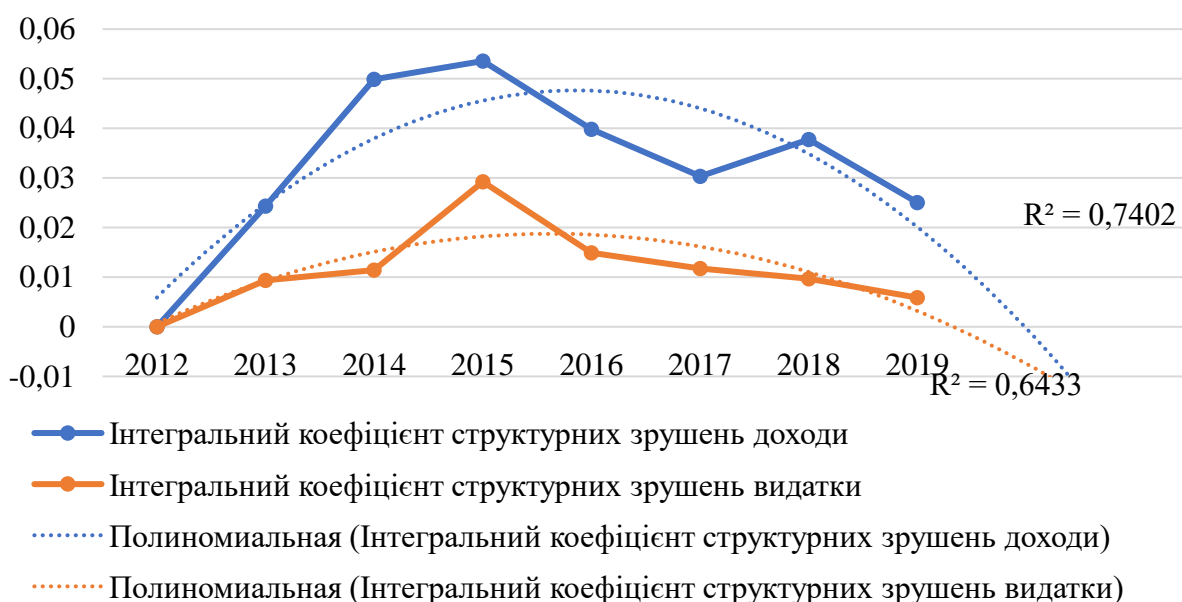

Рисунок 2.8 – Динаміка інтегрального коефіцієнту структурних зрушень при плануванні місцевих бюджетів України

Так, виходячи з одержаних результатів, спостерігаємо позитивну тенденцію до зниження інтегрального коефіцієнта структурних зрушень за аналізований період при плануванні місцевих бюджетів органами самоврядування. Якщо тенденція збереже свій напрямок то у наступному періоді можливе зниження коефіцієнта, що свідчить про зменшення структурних змін при плануванні

бюджету, що може бути пов'язане з тим, що місцеві органи влади поступово долучаються до дотримання принципів публічності, відкритості та прозорості при провадженні своєї діяльності, в тому числі і в бюджетній сфері.

Вищеописана тенденція спостерігається і при аналізі інтегрального коефіцієнту структурних зрушень фактичного виконання бюджету як в сфері доходної так і видаткової частини. Згідно рисунку 2.9 можемо спостерігати аналогічну тенденцію до зниження структурних зрушень.

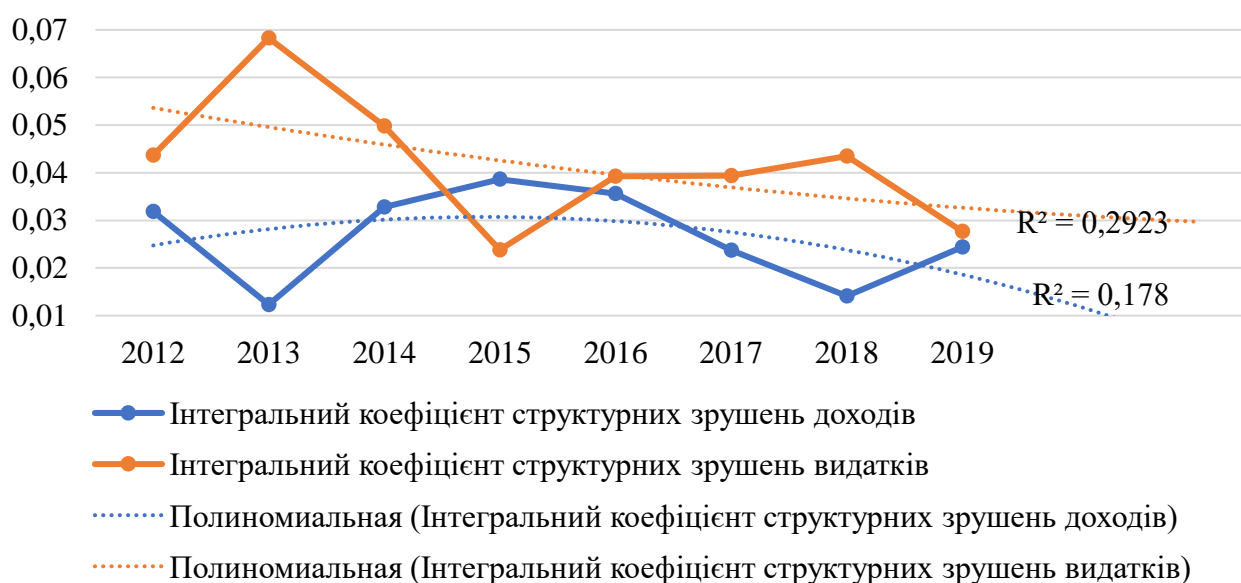

Рисунок 2.9 – Динаміка інтегрального показника структурних зрушень при виконанні місцевих бюджетів України

Незважаючи на підвищення рівня структурних зрушень у доходній частині за 2019 рік загальна тенденція за аналізований період є позитивною, тобто такою що прямує до зменшення.

Таким чином виходячи з одержаних результатів бачимо, що при плануванні та виконанні місцевих бюджетів в Україні присутній певний рівень структурних зрушень, на які впливають як і фактори непрофесійного планування можливих доходів, також є фактори зовнішнього середовища, які складно передбачити, але часто відбуваються зловживання, попередити які може саме забезпечення дотримання принципу транспарентності у діяльності місцевих органів влади.

ВИСНОВКИ

Загальносвітові тенденції мають таку назву, тому що їх прояв відображається майже в усіх державах. Україна також не стала виключенням і у ході дослідження питання прозорості місцевих органів влади було виявлено, що тенденція до підвищення рівня прозорості діяльності влади, розкриття і доступності інформації в повній мірі присутня і в нашій державі.

По-перше, у хоті дипломної роботи було досліджене саме явище прозорості у цілому, яке виникає з необхідності конкретизації ідентифікації діяльності будь-яких владних структур. Тобто раніше для описання якісної сторони відображення результатів діяльності влади використовувались поняття відкритість, публічність, доступність, які з одного боку є синонімічними, з іншої сторони описують різні якісні аспекти розкриття даних. Тому виникає узагальнююче поняття «прозорості» влади, яке включає в себе вище зазначені та інші поняття пов'язані зі ступенем та якістю розкриття інформації про діяльність органів влади, як державної, так і місцевої, але явище має всеохоплюючий характер тому прозорими можуть бути і приватні органи влади, наприклад керівництво підприємства, тощо.

По-друге, досліджено прояв прозорості влади саме на прикладі органів місцевого самоврядування. Місцева влада в сучасних умовах адміністративного перетворення в Україні, при формуванні територіальних громад, отримує у своє розпорядження більші грошові потоки та більш широкі повноваження. Саме тому великого значення набуває якість прозорості органів управління, адже має бути контроль зі сторони суспільства, громадянського населення, за правомірності та ефективністю формування та використання одержаних фінансових ресурсів органами влади.

За результатами проведеного дослідження спостерігається якісне підвищення загального рівня відкритості місцевих органів влади. За результатами оцінки прозорості 100 найбільших міст України, що проводиться українським

офісом Міжнародної організації дослідження транспарентності, було виявлено, що у середньому результати відкритості місцевих органів влади якісно зростає. Також підвищується абсолютний рівень результатів як міст які займають лідируючі позиції, так і міст в кінці списку. Звичайно, рівень розкриття інформації містами Новомосковськ або Світловодськ є критичними, але в будь якому випадку вони є кращими ніж містами які були на останніх позиціях у попередніх роках.

По-третє, у роботі було проведено структурний аналіз доходів та видатків місцевих органів влади на факти зміни цільового використання фінансових ресурсів на цілі, які не були раніше обумовленні. Структурний аналіз дозволив виявити рівень структурних змін на етапах доповнення планового бюджету та при фактичному його виконанні як у розрізі доходної, так і видаткової частини. Не завжди такі зміни, які відбуваються супроводжуються поясненнями у вільному доступі з описом причин та цілей таких змін. Виходячи з не розкриття інформації, або не в повній мірі складно проводити повноцінний та ефективний контроль зі сторони суспільства. Тому отримані результати мають стати підставою для подальших більш глибоких досліджень.

Загалом, місцеві органи влади знаходяться на вірному шляху, коефіцієнти структурних зрушень мають тенденцію до зниження за досліджуваний період, що є позитивним, офіційні сайти наповнюються інформацією, інтерфейси сайтів удосконалюється, стають зручнішими для використання будь-якою особою. Вільний доступ до інформації та розкриття її органами влади підвищує довіру населення до такої влади яка намагається дотримуватись принципів демократичності і як наслідок цього зростає рівень економічного розвитку регіонів, адже кошти направляються саме на те, що дає найбільше ефективність, населення в свою чергу менше ухиляється від сплати податків, адже розуміє на що саме витрачаються сплачені кошти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кайль Я.Я., Епина В.С. Зарубежный опыт партисипативной ориентации публичного управления // Национальные интересы: приоритеты и безопасность. – №2. – 2013. – С.42.
2. Білінський Д.О. Про правові засади функціонування публічної фінансової системи України // Науково-інформаційний вісник. – №12. – 2015. – С. С.78.
3. Webster's New world dictionary of the American language/ Editor in Chief David B. Guralnik. – Prentice hall press.
4. The Fiscal Transparency Code. – International Monetary Fund. – 2014 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://blogpfm.imf.org/files/ft-code.pdf>
5. Бюджетний кодекс України від 08 липня 2010 року з наст. змінами і доп. // ВВР. – 2010. – № 50-51. – Ст.572
6. Законі України «Про відкритість використання публічних коштів» від № 183-VIII від 11 лютого 2015 р. // ВВР. – 2015. – №16. – Ст.109.
7. Ніщимна С.О. Принципи публічної фінансової діяльності в Україні : монографія / С. Ніщимна. - Чернігів: ЧДІЕУ, 2013. – С.293; Бак Н. А. Прозорість бюджетного процесу як фактор підвищення ефективності бюджетного менеджменту в Україні / Н. А. Бак // Економіка : реалії часу. – № 1 (11). – 2014. – С.44.
8. Пустовіт Ю.Ю. Принципи бюджетного права України в умовах євроінтеграції – Дис. на здобуття наук. ступ. к.ю.н.: спец. 12.00.07 «адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Пустовіт Юлія Юріївна. – Ірпінь, 2015. – С.150.
9. Токарева К.О. Структура бюджету : фінансово-правовий аналіз. – Дис. на здобуття наук. ступ. к.ю.н.: спец. 12.00.07 «адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Катерина Олегівна Токарева. – Харків,

2015. – С. 32.

10. Бюджетний кодекс Республіки Казахстан від 04 грудня 2008 р. №95-IV// [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30364477#pos=18;-206.

11. Захаров А.С. Налоговое право ЕС: актуальные проблемы функционирования единой системы / А.С. Захаров. – М: ВолтерсКлувер, 2010. – 656 с.

12. Communication from the Commission to the European Parliament and the Council on tax transparency to fight tax evasion and avoidance. – Brussels, 18.3.2015. – COM (2015) 136 final. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/taxation/company_tax/transparency/com_2015_136_en.pdf

13. Nuryani, Firmansyah A. Determinants of transparency in financial management on local government websites: Evidence from Indonesia. *Humanities and Social Sciences Letters*. 2020. Vol. 8, no. 2. P. 145—155.

14. Kosova T., Angelina I. Local finance and control: Directions for reformation. *Actual Problems of Economics*. 2014. Vol. 161, no. 11. P. 299—306.

15. Saamaño-Alegre J., Lago-Peñas S. Budget Transparency in Local Governments: An Empirical Analysis. *Local Government Studies*. 2013. Vol. 39, no. 2. P. 182—207.

16. Martani D., Fitriasari D., Annisa. Financial and performance transparency on the local government websites in Indonesia. *Journal of Theoretical and Applied Information Technology*. 2014. Vol. 60, no. 3. P. 504—516.

17. Yavuz N., Welch E. Factors affecting openness of local government websites: Examining the differences across planning, finance and police departments. *Government Information Quarterly*. 2014. Vol. 31, no. 4. P. 574—583.

18. Латковський П. Принцип транспарентності бюджету як важлива складова безпеки держави. *Юридичний вісник*. 2019. № 3. С. 56—62.

19. Корж І.Ф. Право на відкриті дані – як право приватного характеру. *Інформація і право*. 2019. № 1(28). С.19-28.

20. Наливайко Л., Романов М. Поняття та ознаки транспарентності в контексті євроінтеграції. *Jurnalul juridic national: teorie și practică*. 2016. № 5 (21). С. 27-29.
21. Семчик О.О. Транспарентність як принцип публічної фінансової діяльності в Україні. *Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2017. 3. С. 30-40.
22. Терещук Г. Транспарентність як явище та вимога публічно-владної діяльності. *Актуальні проблеми правознавства*. 2019. № 2(18). С. 83–88.
23. Наливайко Л. Р., Романов М. Ю. Поняття транспарентності в світлі європейських цінностей. *Екологічне право України*. 2016. № 1-2. С. 55–59. URL: <http://aup.org.ua/wp-content/uploads/Екологічне-право-2016-№1-2.pdf#page=55> (дата звернення: 06.12.2020).
24. Афонін Е. А., Суший О. В. Транспарентність влади в контексті європейської інтеграції України. Київ : НАДУ, 2010. 48 с.
25. Пашковська М. Поняття траспарентності у сучасній науці "Державне управління". *Збірник наукових праць*. 2013. № 34. С. 135–143.
26. Тихомирова Є. Б. Транспарентність і відкритість діяльності влади та шляхи їх забезпечення в Україні. *Наукові записки*. 2002. 20. Політичні науки. С. 39–43.
27. Ткач І. В. Принципи прозорості та відкритості як невід'ємна складова публічного управління: теоретичний аспект. *Міжнародний науковий журнал "Інтернаука"*. 2016. Т. 1, № 12(22). С. 25–32.
28. Горбата Л. П. Інформаційна відкритість як принцип діяльності органів публічної влади. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 3. С. 125-130.
29. Мосора Л.С. Відкритість як критерій оцінки якості функціонування державної служби. *Молодий вчений*. 2018. № 1(53). С. 464-467.
30. Ткач І. В. Зарубіжний досвід дотримання принципів прозорості та відкритості в діяльності органів публічної влади. *Наукові праці. Державне управління*. 2017. Випуск 293. Том 305. С. 44-50.

31. Терещук Г. Зарубіжна практика забезпечення принципу прозорості в діяльності публічної адміністрації. *Актуальні проблеми правознавства*. 2019. № 3(19). С. 65-70.

32. Тихомирова Є.Б. Прозорість бюджету України: методики оцінки держдепартаменту США та міжнародного бюджетного партнерства. *Міжнародні відносини Серія «Політичні науки»* Режим доступу: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/view/2502/2232 (Дата звернення 15.09.2020)

33. Texas Financial Controllor Service. URL: <https://comptroller.Texas.gov/transparency/> (дата звернення: 15.09.2020).

34. Shkolnyk I., Vyhovska N.G., Havrysh Y., Ivanchenko A. Transparency of public and local finance: foreign experience. Mechanism of Economic Regulation. 2020. 3. С. 18-30. <https://doi.org/10.21272/mer.2020.89.02>

35. Суровцева І. Ю., Николаєва В. І. Прозорість управлінських структур: шляхи інформаційної прозорості. *Менеджер*. 2016. № 1 (70). С. 55-61.

36. Соломіна Г.В., Гавриш О.С., Махницький О.В. Прозорість бюджетного механізму в Україні. *Сталий розвиток економіки*. 2018. № 1 (38). С. 24-29.

37. Латковський П. Принцип прозорості бюджету як важлива складова безпеки держави. *Юридичний вісник*. 2019. № 3. С. 56-62. DOI <https://doi.org/10.32837/yuv.v0i3.938>

38. Іголкін І.В. Роль прозорості бюджетних відносин у системі управління державними фінансами. *Наукові праці НДФІ*/ 2016. № 1 (7). С. 50 – 67

39. Beetsma R.M.W.J., Debrun X., Sloof R. The Political Economy of Fiscal Transparency and Independent Fiscal Councils. *IMF Working Paper*. 2017. WP17/195. 48 p. <https://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2017/09/01/The-Political-Economy-of-Fiscal-Transparency-and-Independent-Fiscal-Councils-45146>

40. Open Budget Survey Reports. URL: <https://www.internationalbudget.org/open-budget-survey/reports> (дата звернення: 8.09.2020)

41. Open Budget – Державний веб-портал бюджету для громадян. URL: <https://openbudget.gov.ua/> (дата звернення: 18.09.2020)
42. Shkolnyk I., Melnik T., Havrysh Y., Ivanchenko A. Transparency of local finances of Ukraine. *Public and Municipal Finance*. 2019. Vol. 8. Issue 1. P. 73-82.
43. Ratings transparency and accountability. *TransparentCities*. URL: <https://transparentcities.in.ua/en>(date of access: 10.12.2020).
44. Open Budget – Державний веб-портал бюджету для громадян. URL: <https://openbudget.gov.ua/> (дата звернення: 18.09.2020).
45. Індекс прозорості-участі-добросовісності місцевих бюджетів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://probudget.org.ua>.
46. Кремень В. М., Кремень О. І. Фінансова статистика: навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2014. 368 с.
47. Школьник І.О., Гавриш Ю.С., Іванченко А.О. Дослідження транспарентності місцевих фінансів. Проблеми та перспективи розвитку фінансово-кредитної системи України : збірник матеріалів IV Всеукраїнської науково-практичної on-line конференції (Суми, 21–22 листопада 2019 року) / Навчально-науковий інститут бізнес-технологій «УАБС» Сумського державного університету. – Суми : Сумський державний університет, 2019. С. 9-12.
48. Публічні фінанси : транспарентність VS корупція : монографія / за ред. Школьник І.О. Суми : Ярославна, 2020. 208 с.
49. Головна. *Міністерство фінансів України*. URL: <https://www.mof.gov.ua/uk>(дата звернення: 14.08.2020).
50. Головна. *Державна Казначейська служба України*. URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua>(дата звернення: 20.08.2020).
51. Головна сторінка. *Державна Фіскальна служба України*. URL: <http://sfs.gov.ua/>(дата звернення: 12.08.2020).
52. Дем'янюк А.В. Забезпечення прозорості бюджетного процесу на місцевому рівні [Текст] / А.В.Дем'янюк // Модернізація місцевих фінансів України в умовах економічних і соціальних трансформацій : монограф. / за ред. О.П.Кириленко. – Тернопіль: Економічна думка, 2008. – С. 90-100;

53. Зайчикова В.В. Функції місцевих фінансових органів в умовах бюджетної реформи / В.В. Зайчикова // Фінанси України. – 2010. - № 6. – С. 72-79;
54. Кириленко О.П. Децентралізація бюджетної системи України в умовах формування відкритого суспільства / О.П.Кириленко // Становлення доктрини фінансової системи України [Текст] : монограф. / За ред. С.І.Юрія, О.М.Десятнюк. – Тернопіль: Економічна думка, 2008. – С. 11-20;
55. Михайленко С.В. Бюджетний менеджмент: стан та оцінка ефективності: монограф. / С.В.Михайленко. – Одеса: ВМВ, Друк Південь, 2010. – 400 с.; Петрашко П. Прозорість бюджетного процесу та контроль за цільовим спрямуванням коштів / П.Петрашко // Казна. - 2002. - № 1. - С. 4-9;
56. Фролов С.М. Дослідження проблем організації і реалізації бюджетного процесу в Україні / С.М.Фролов [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/8043/3/a.r.9.pdf>
57. Крутова А.С. Електронний документообіг в органах державної влади України: реалії сьогодення та перспективи розвитку / А.С.Крутова, О.В.Чумак // Фінанси України. – 2012. - № 12. – С. 112- 124; Прозорість бюджету. Залучення громадськості – Інститут бюджету та соціально-економічних досліджень [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.ibser.org.ua/.../модуль%207%20ібсед.pdf>
58. Буковинський С.А. До питання про Бюджетний кодекс України [Текст] / С.А.Буковинський // Фінанси України. – 2003. - № 4. – С. 3-13.
59. Нитти Ф. Основные начала финансовой науки [Текст] / Франческо Нитти ; пер. с итал. И.Шрейдера; под ред. А. Свирщевского. – М.: М. и С. Сабашниковы, 1904. - XXXII, 624 с.
60. Косаковский К. Сайтология / Кирилл Косаковский // Бизнес. – 2013. - № 23. – С. 14.
61. Геєць В.М. Посткризові перспективи та проблеми розвитку економік України й Росії (макроекономічний спектр) / В.М.Геєць // Фінанси України. – 2011. - № 2. – С. 11-23.
62. Замятина М.Ф., Бескровная В.А. Тезисы доклада: Оценка прозрачности

бюджетного процесу в регіонах-учасниках проекту; досвід і проблеми [Електронний ресурс]. - Режим доступу:

<http://www.transparentbudget.ru/rus/transparency.htm>

63. Конституція України: Закон України Верховна Рада України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.

64. Бюджетний кодекс України: Закон України від 07.10.2010 № 2592-IV [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-in/laws/main.cgi?nreg>.

65. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13.01.2011 № 2939 [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2939-17>.

66. Про державну таємницю: Закон України від 16.10.2012 № 3855-12 [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/3855-12>.

67. Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади, місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації: Закон України від 19.03.2015 № 539/97-ВР [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/539/97-%D0%B2%D1%80>.

68. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon.kadrovik01.com.ua/regulations/8186/8190/460661/>.

69. Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики: Постанова КМУ від 21.05.1997 № 996 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/996-2010-%D0%BF>.

70. Про відкритість використання публічних коштів: Закон України від 11.02.2015 № 183-VIII [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/183-19>.

71. Адміністрування єдиного веб-порталу використання публічних коштів : Постанова КМУ від 14 вересня 2015 № 694 [Електронний ресурс]. - Режим

доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/694-2015-%D0%BF>.

72. Прозорість бюджетів регіонів та їхніх регіональних центрів в Україні [Електронний ресурс]. - Режим доступу <http://budgets.icps.com.ua/>.

73. Рейтинг прозорості міст TransparentCities [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://transparentcities.in.ua>.

74. Про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних: Постанова КМУ від 21 жовтня 2015 р. № 835 [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/835-2015-%D0%BF>.

75. Школьник І.О., Мірошніченко О.В., Іванченко А.О., Гавриш Ю.С. Сучасний стан транспарентності публічних фінансів України. Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка. 2020. № 3 С. 182-190

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А
ДОХОДИ ТА ВИДАТКИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ УКРАЇНИ

Таблиця А.1 – Динаміка видатків місцевих бюджетів України за 2012 – 2019 роки в млрд. грн

Показники	Разом 2012			Разом 2013			Разом 2014		
	Затверджено місцевими радами на 2012 рік з урахуванням змін	План на 2012 рік з урахуванням внесених змін	Виконано за 2012 рік	Затверджено місцевими радами на 2013 рік з урахуванням змін	План на 2013 рік з урахуванням внесених змін	Виконано за 2013 рік	Затверджено місцевими радами на 2014 рік з урахуванням змін	План на 2014 рік з урахуванням внесених змін	Виконано за 2014 рік
Загальнодержавні функції	11,66	11,66	10,58	12,80	12,98	11,60	13,26	13,38	11,02
Громадський порядок, безпека та судова влада	0,24	0,24	0,21	0,25	0,25	0,22	0,29	0,29	0,25
Економічна діяльність	18,22	18,22	12,98	17,43	17,57	9,46	17,03	17,34	9,23
Охорона навколишнього природного середовища	2,52	2,52	1,16	2,85	2,85	1,00	2,77	2,78	0,88
Житлово-комунальне господарство	22,19	22,19	19,68	12,75	12,46	7,61	21,39	21,48	17,70
Охорона здоров'я	47,49	47,49	47,10	49,07	50,91	48,69	50,69	52,87	46,57
Духовний та фізичний розвиток	8,70	8,70	8,15	9,60	9,89	8,55	9,73	10,98	8,99
Освіта	72,25	72,25	71,32	76,72	78,38	74,60	79,46	80,78	71,43
Соціальний захист та соціальне забезпечення	51,24	51,24	50,05	58,13	58,25	56,52	64,47	64,75	57,45
Разом	234,51	234,51	221,23	239,62	243,54	218,24	259,09	264,66	223,51

Продовження таблиці А.1

Показники	Разом 2015			Разом 2016			Разом 2017		
	Затверджено місцевими радами на 2015 рік з урахуванням змін	План на 2015 рік з урахуванням внесених змін	Виконано за 2015 рік	Затверджено місцевими радами на 2016 рік з урахуванням змін	План на 2016 рік з урахуванням внесених змін	Виконано за 2016 рік	Затверджено місцевими радами на 2017 рік з урахуванням змін	План на 2017 рік з урахуванням внесених змін	Виконано за 2017 рік
Загальнодержавні функції	15,67	15,80	14,53	18,14	18,54	16,21	25,18	25,82	23,80
Громадський порядок, безпека та судова влада	0,35	0,35	0,32	0,42	0,43	0,39	0,69	0,71	0,63
Економічна діяльність	22,90	23,05	19,12	42,85	43,10	34,77	69,22	69,55	55,88
Охорона навколишнього природного середовища	2,38	2,45	1,48	2,70	2,76	1,48	4,43	4,45	2,61
Житлово-комунальне господарство	17,38	17,59	15,68	19,91	20,48	17,54	30,64	30,80	27,17
Охорона здоров'я	55,81	62,79	59,55	61,94	66,08	63,04	86,10	90,84	85,66
Духовний та фізичний розвиток	9,91	10,26	9,61	12,11	12,83	11,94	17,07	17,50	16,44
Освіта	86,19	87,85	84,01	97,95	100,31	94,61	142,49	145,39	136,62
Соціальний захист та соціальне забезпечення	73,35	74,05	72,64	106,92	107,25	106,36	142,77	143,26	141,28
Разом	283,95	294,20	276,94	362,95	371,78	346,34	518,60	528,33	490,12

Продовження таблиці А.1

Показники	Разом 2018			Разом 2019		
	Затверджено місцевими радами на 2018 рік з урахуванням змін	План на 2018 рік з урахуванням внесених змін	Виконано за 2018 рік	затверджено місцевими радами на 2019 рік з урахуванням змін	план на 2019 рік з урахуванням внесених змін	Виконано за 2019 рік
Загальнодержавні функції	29,58	30,16	28,59	36,28	36,94	34,91
Громадський порядок, безпека та судова влада	1,22	1,24	1,15	1,33	1,37	1,30
Економічна діяльність	95,59	96,73	77,16	96,25	96,59	81,85
Охорона навколишнього природного середовища	4,70	4,71	3,00	4,97	4,97	3,41
Житлово-комунальне господарство	32,16	32,61	30,05	36,55	36,99	34,38
Охорона здоров'я	92,72	97,21	93,23	90,24	92,90	89,82
Духовний та фізичний розвиток	19,49	19,88	18,89	22,28	22,83	21,58
Освіта	170,12	173,96	165,71	193,15	197,11	187,10
Соціальний захист та соціальне забезпечення	147,86	148,35	145,50	111,92	112,56	103,16
Разом	593,43	604,83	563,27	592,97	602,27	557,53

Таблиця А.2 – Динаміка доходів місцевих бюджетів України за 2012 – 2019 роки, в млрд. грн

Показники	2012			2013			2014		
	Затверджено місцевими радами з урахуванням змін	План з урахуванням внесених змін	Виконано	Затверджено місцевими радами на з урахуванням змін	План з урахуванням внесених змін	Виконано	Затверджено місцевими радами з урахуванням змін	План з урахуванням внесених змін	Виконано
Податкові надходження	86,35	86,35	85,85	96,92	96,53	91,19	94,58	94,58	87,33
Податки на доходи, податки на прибуток, податки на збільшення ринкової вартості	63,35	63,35	61,51	70,49	70,49	65,26	66,97	66,97	62,82
Податки на власність	0,49	0,49	0,69	0,58	0,58	0,58	0,40	0,40	0,40
Збори та плата за спеціальне використання природних ресурсів	15,45	15,45	15,24	16,75	16,36	15,00	16,72	16,72	14,56
Внутрішні податки на товари та послуги	1,15	1,15	1,24	1,32	1,32	1,36	1,26	1,26	0,16
Окремі податки і збори, що зараховуються до місцевих бюджетів	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Місцеві податки і збори	4,49	4,49	5,46	6,41	6,41	7,32	7,91	7,91	8,06
Інші податки та збори	1,90	1,90	2,37	1,37	1,37	1,68	1,32	1,32	1,34
Неподаткові надходження	7,84	7,84	12,64	8,73	13,07	12,13	8,51	18,06	12,26
Доходи від власності та підприємницької діяльності	0,46	0,46	0,61	0,41	0,41	0,46	0,32	0,32	0,34
Адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційної господарської діяльності	1,86	1,86	1,74	2,19	2,19	1,92	1,77	1,77	1,58
Інші неподаткові надходження	0,77	0,77	0,80	0,89	0,89	0,88	0,94	0,94	0,75
Власні надходження бюджетних установ	4,75	4,75	9,49	5,24	9,57	8,87	5,48	15,04	9,59
Доходи від операцій з капіталом	2,59	2,59	1,75	2,45	2,45	1,38	2,34	2,34	1,13
Надходження від продажу основного капіталу	1,16	1,16	0,77	1,24	1,24	0,65	1,18	1,18	0,39
Кошти від продажу землі і нематеріальних активів	1,42	1,42	0,99	1,21	1,21	0,73	1,16	1,16	0,74
Цільові фонди	0,63	0,63	0,57	0,43	0,43	0,47	0,43	0,43	0,38
Офіційні трансферти	128,43	128,43	124,46	121,97	121,97	115,85	137,59	137,59	130,60
Всього	225,83	225,83	225,27	230,50	234,45	221,02	243,45	253,01	231,70

Продовження таблиці А.2

Показники	2015			2016			2017		
	Затверджено місцевими радами з урахуванням змін	План з урахуванням внесених змін	Виконано	Затверджено місцевими радами на з урахуванням змін	План з урахуванням внесених змін	Виконано	Затверджено місцевими радами з урахуванням змін	План з урахуванням внесених змін	Виконано
Податкові надходження	86,67	86,67	98,22	131,85	131,85	146,90	191,89	191,90	201,01
Податки на доходи, податки на прибуток, податки на збільшення ринкової вартості	52,53	52,53	59,20	77,48	77,48	84,85	111,78	111,78	117,14
Податки на власність	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Збори та плата за спеціальне використання природних ресурсів	1,93	1,93	2,15	10,49	10,49	11,63	12,62	12,62	13,16
Внутрішні податки на товари та послуги	6,55	6,55	7,68	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Окремі податки і збори, що зараховуються до місцевих бюджетів	0,00	0,00	0,00	37,65	37,65	42,26	49,71	49,71	52,59
Місцеві податки і збори	23,55	23,55	27,04	6,24	6,24	8,16	17,79	17,79	18,12
Інші податки та збори	9,79	19,17	20,15	12,33	20,51	21,86	15,48	24,45	25,97
Неподаткові надходження	0,32	0,32	0,48	1,28	1,28	1,77	1,76	1,76	2,34
Доходи від власності та підприємницької діяльності	2,43	2,43	2,85	3,01	3,01	3,36	3,55	3,55	3,98
Адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційної господарської діяльності	1,00	1,00	1,54	1,17	1,17	1,86	2,24	2,24	2,70
Інші неподаткові надходження	6,04	15,41	15,29	6,88	15,06	14,87	7,94	16,91	16,95
Власні надходження бюджетних установ	1,49	1,49	1,63	1,42	1,42	1,40	2,02	2,02	1,87
Доходи від операцій з капіталом	0,50	0,50	0,74	0,59	0,59	0,48	0,83	0,83	0,61
Надходження від продажу основного капіталу	0,99	0,99	0,89	0,82	0,82	0,92	1,19	1,19	1,27
Кошти від продажу землі і нематеріальних активів	0,13	0,13	0,08	0,13	0,13	0,09	0,08	0,08	0,02
Цільові фонди	0,37	0,37	0,40	0,42	0,42	0,50	0,57	0,57	0,62
Офіційні трансферти	176,64	176,40	173,98	196,46	196,74	195,40	276,82	279,22	272,60
Всього	275,08	284,22	294,46	342,60	351,07	366,14	486,87	498,25	502,10

Продовження таблиці А.2

Показники	2015			2016		
	Затверджено місцевими радами з урахуванням змін	План з урахуванням внесених змін	Виконано	Затверджено місцевими радами на з урахуванням змін	План з урахуванням внесених змін	Виконано
Податкові надходження	229,81	229,81	232,53	265,34	265,34	270,55
Податки на доходи, податки на прибуток, податки на збільшення ринкової вартості	144,43	144,43	147,46	173,63	173,63	175,73
Податки на власність	0,00	0,00	0,00	4,95	4,95	5,28
Збори та плата за спеціальне використання природних ресурсів	13,62	13,62	13,80	13,89	13,89	13,72
Внутрішні податки на товари та послуги	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Окремі податки і збори, що зараховуються до місцевих бюджетів	58,90	58,90	61,03	70,72	70,72	73,58
Місцеві податки і збори	12,86	12,86	10,25	17,64	25,69	26,11
Інші податки та збори	16,84	29,13	28,03	1,25	1,25	1,63
Неподаткові надходження	1,44	1,44	1,86	4,54	4,54	4,64
Доходи від власності та підприємницької діяльності	4,36	4,36	4,59	2,48	2,48	2,35
Адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційної господарської діяльності	2,14	2,14	2,40	9,38	17,42	17,48
Інші неподаткові надходження	8,90	21,19	19,18	3,98	3,98	2,93
Власні надходження бюджетних установ	2,65	2,65	2,14	1,48	1,48	1,01
Доходи від операцій з капіталом	1,19	1,19	0,71	2,50	2,50	1,92
Надходження від продажу основного капіталу	1,46	1,46	1,44	0,18	0,18	0,04
Кошти від продажу землі і нематеріальних активів	0,10	0,10	0,09	0,18	0,18	0,04
Цільові фонди	0,56	0,56	0,68	0,63	0,63	0,60
Офіційні трансферти	304,53	304,67	298,94	271,72	273,90	260,30
Всього	554,49	566,92	562,42	559,49	569,72	560,53

ДОДАТОК В
СТРУКТУРА ДОХОДІВ ТА ВИДАТКІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ УКРАЇНИ

Таблиця Б.1 – Динаміка структури видатків місцевих бюджетів України за 2012 – 2019 роки у %

Показники	Разом 2012			Разом 2013			Разом 2014		
	Затверджено місцевими радами на 2012 рік з урахуванням змін	План на 2012 рік з урахуванням внесених змін	Виконано за 2012 рік	Затверджено місцевими радами на 2013 рік з урахуванням змін	План на 2013 рік з урахуванням внесених змін	Виконано за 2013 рік	Затверджено місцевими радами на 2014 рік з урахуванням змін	План на 2014 рік з урахуванням внесених змін	Виконано за 2014 рік
Загальнодержавні функції	4,97	4,97	4,78	5,34	5,33	5,32	5,12	5,06	4,93
Громадський порядок, безпека та судова влада	0,10	0,10	0,10	0,10	0,10	0,10	0,11	0,11	0,11
Економічна діяльність	7,77	7,77	5,87	7,28	7,21	4,33	6,57	6,55	4,13
Охорона навколишнього природного середовища	1,08	1,08	0,53	1,19	1,17	0,46	1,07	1,05	0,40
Житлово-комунальне господарство	9,46	9,46	8,90	5,32	5,11	3,49	8,26	8,12	7,92
Охорона здоров'я	20,25	20,25	21,29	20,48	20,90	22,31	19,57	19,98	20,84
Духовний та фізичний розвиток	3,71	3,71	3,68	4,01	4,06	3,92	3,75	4,15	4,02
Освіта	30,81	30,81	32,24	32,02	32,19	34,18	30,67	30,52	31,96
Соціальний захист та соціальне забезпечення	21,85	21,85	22,62	24,26	23,92	25,90	24,89	24,47	25,70
Разом	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Продовження таблиці Б.1

Показники	Разом 2015			Разом 2016			Разом 2017		
	Затверджено місцевими радами на 2015 рік з урахуванням змін	План на 2015 рік з урахуванням внесених змін	Виконано за 2015 рік	Затверджено місцевими радами на 2016 рік з урахуванням змін	План на 2016 рік з урахуванням внесених змін	Виконано за 2016 рік	Затверджено місцевими радами на 2017 рік з урахуванням змін	План на 2017 рік з урахуванням внесених змін	Виконано за 2017 рік
Загальнодержавні функції	5,52	5,37	5,25	5,00	4,99	4,68	4,85	4,89	4,86
Громадський порядок, безпека та судова влада	0,12	0,12	0,12	0,12	0,11	0,11	0,13	0,13	0,13
Економічна діяльність	8,07	7,83	6,90	11,81	11,59	10,04	13,35	13,16	11,40
Охорона навколишнього природного середовища	0,84	0,83	0,53	0,74	0,74	0,43	0,85	0,84	0,53
Житлово-комунальне господарство	6,12	5,98	5,66	5,49	5,51	5,06	5,91	5,83	5,54
Охорона здоров'я	19,65	21,34	21,50	17,07	17,77	18,20	16,60	17,19	17,48
Духовний та фізичний розвиток	3,49	3,49	3,47	3,34	3,45	3,45	3,29	3,31	3,36
Освіта	30,35	29,86	30,33	26,99	26,98	27,32	27,48	27,52	27,87
Соціальний захист та соціальне забезпечення	25,83	25,17	26,23	29,46	28,85	30,71	27,53	27,11	28,83
Разом	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Продовження таблиці Б.1

Показники	Разом 2018			Разом 2019		
	Затверджено місцевими радами на 2018 рік з урахуванням змін	План на 2018 рік з урахуванням внесених змін	Виконано за 2018 рік	затверджено місцевими радами на 2019 рік з урахуванням змін	план на 2019 рік з урахуванням внесених змін	Виконано за 2019 рік
Загальнодержавні функції	4,98	4,99	5,08	6,12	6,13	6,26
Громадський порядок, безпека та судова влада	0,21	0,20	0,20	0,22	0,23	0,23
Економічна діяльність	16,11	15,99	13,70	16,23	16,04	14,68
Охорона навколишнього природного середовища	0,79	0,78	0,53	0,84	0,83	0,61
Житлово-комунальне господарство	5,42	5,39	5,33	6,16	6,14	6,17
Охорона здоров'я	15,62	16,07	16,55	15,22	15,42	16,11
Духовний та фізичний розвиток	3,28	3,29	3,35	3,76	3,79	3,87
Освіта	28,67	28,76	29,42	32,57	32,73	33,56
Соціальний захист та соціальне забезпечення	24,92	24,53	25,83	18,87	18,69	18,50
Разом	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Таблиця Б.2 – Структура доходів місцевих бюджетів України за 2012 – 2019 роки у %

Показники	2012			2013			2014		
	Затверджено місцевими радами з урахуванням змін	План з урахуванням внесених змін	Виконано	Затверджено місцевими радами на з урахуванням змін	План з урахуванням внесених змін	Виконано	Затверджено місцевими радами з урахуванням змін	План з урахуванням внесених змін	Виконано
Податкові надходження	38,24	38,24	38,11	42,05	41,17	41,26	38,85	37,38	37,69
Податки на доходи, податки на прибуток, податки на збільшення ринкової вартості	28,05	28,05	27,30	30,58	30,06	29,53	27,51	26,47	27,11
Податки на власність	0,22	0,22	0,30	0,25	0,25	0,26	0,17	0,16	0,17
Збори та плата за спеціальне використання природних ресурсів	6,84	6,84	6,77	7,27	6,98	6,79	6,87	6,61	6,28
Внутрішні податки на товари та послуги	0,51	0,51	0,55	0,57	0,56	0,61	0,52	0,50	0,07
Окремі податки і збори, що зараховуються до місцевих бюджетів	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Місцеві податки і збори	1,99	1,99	2,42	2,78	2,74	3,31	3,25	3,13	3,48
Інші податки та збори	0,84	0,84	1,05	0,60	0,59	0,76	0,54	0,52	0,58
Неподаткові надходження	3,47	3,47	5,61	3,79	5,58	5,49	3,50	7,14	5,29
Доходи від власності та підприємницької діяльності	0,20	0,20	0,27	0,18	0,17	0,21	0,13	0,13	0,15
Адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційної господарської діяльності	0,82	0,82	0,77	0,95	0,94	0,87	0,73	0,70	0,68
Інші неподаткові надходження	0,34	0,34	0,35	0,39	0,38	0,40	0,39	0,37	0,32
Власні надходження бюджетних установ	2,11	2,11	4,21	2,27	4,08	4,01	2,25	5,94	4,14
Доходи від операцій з капіталом	1,14	1,14	0,78	1,06	1,04	0,63	0,96	0,92	0,49
Надходження від продажу основного капіталу	0,51	0,51	0,34	0,54	0,53	0,30	0,49	0,47	0,17
Кошти від продажу землі і нематеріальних активів	0,63	0,63	0,44	0,52	0,52	0,33	0,48	0,46	0,32
Цільові фонди	0,28	0,28	0,25	0,19	0,18	0,21	0,18	0,17	0,16
Офіційні трансферти	56,87	56,87	55,25	52,91	52,02	52,42	56,52	54,38	56,37
Всього	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Продовження таблиці Б.2

Показники	2015			2016			2017		
	Затверджено місцевими радами з урахуванням змін	План з урахуванням внесених змін	Виконано	Затверджено місцевими радами на з урахуванням змін	План з урахуванням внесених змін	Виконано	Затверджено місцевими радами з урахуванням змін	План з урахуванням внесених змін	Виконано
Податкові надходження	31,51	30,49	33,36	38,48	37,56	40,12	39,41	38,51	40,03
Податки на доходи, податки на прибуток, податки на збільшення ринкової вартості	19,10	18,48	20,10	22,61	22,07	23,17	22,96	22,43	23,33
Податки на власність	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Збори та плата за спеціальне використання природних ресурсів	0,70	0,68	0,73	3,06	2,99	3,18	2,59	2,53	2,62
Внутрішні податки на товари та послуги	2,38	2,30	2,61	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Окремі податки і збори, що зараховуються до місцевих бюджетів	0,00	0,00	0,00	10,99	10,72	11,54	10,21	9,98	10,47
Місцеві податки і збори	8,56	8,29	9,18	1,82	1,78	2,23	3,65	3,57	3,61
Інші податки та збори	3,56	6,74	6,84	3,60	5,84	5,97	3,18	4,91	5,17
Неподаткові надходження	0,12	0,11	0,16	0,37	0,36	0,48	0,36	0,35	0,47
Доходи від власності та підприємницької діяльності	0,88	0,85	0,97	0,88	0,86	0,92	0,73	0,71	0,79
Адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційної господарської діяльності	0,36	0,35	0,52	0,34	0,33	0,51	0,46	0,45	0,54
Інші неподаткові надходження	2,20	5,42	5,19	2,01	4,29	4,06	1,63	3,39	3,38
Власні надходження бюджетних установ	0,54	0,52	0,55	0,41	0,40	0,38	0,42	0,41	0,37
Доходи від операцій з капіталом	0,18	0,17	0,25	0,17	0,17	0,13	0,17	0,17	0,12
Надходження від продажу основного капіталу	0,36	0,35	0,30	0,24	0,23	0,25	0,24	0,24	0,25
Кошти від продажу землі і нематеріальних активів	0,05	0,04	0,03	0,04	0,04	0,02	0,02	0,02	0,00
Цільові фонди	0,13	0,13	0,14	0,12	0,12	0,14	0,12	0,11	0,12
Офіційні трансферти	64,21	62,07	59,08	57,34	56,04	53,37	56,86	56,04	54,29
Всього	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Продовження таблиці Б.2

Показники	2018			2019		
	Затверджено місцевими радами з урахуванням змін	План з урахуванням внесених змін	Виконано	Затверджено місцевими радами на з урахуванням змін	План з урахуванням внесених змін	Виконано
Податкові надходження	41,45	40,54	41,35	47,43	46,57	48,27
Податки на доходи, податки на прибуток, податки на збільшення ринкової вартості	26,05	25,48	26,22	31,03	30,48	31,35
Податки на власність	0,00	0,00	0,00	0,89	0,87	0,94
Збори та плата за спеціальне використання природних ресурсів	2,46	2,40	2,45	2,48	2,44	2,45
Внутрішні податки на товари та послуги	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Окремі податки і збори, що зараховуються до місцевих бюджетів	10,62	10,39	10,85	12,64	12,41	13,13
Місцеві податки і збори	2,32	2,27	1,82	3,15	4,51	4,66
Інші податки та збори	3,04	5,14	4,98	0,22	0,22	0,29
Неподаткові надходження	0,26	0,25	0,33	0,81	0,80	0,83
Доходи від власності та підприємницької діяльності	0,79	0,77	0,82	0,44	0,43	0,42
Адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційної господарської діяльності	0,39	0,38	0,43	1,68	3,06	3,12
Інші неподаткові надходження	1,61	3,74	3,41	0,71	0,70	0,52
Власні надходження бюджетних установ	0,48	0,47	0,38	0,26	0,26	0,18
Доходи від операцій з капіталом	0,21	0,21	0,13	0,45	0,44	0,34
Надходження від продажу основного капіталу	0,26	0,26	0,26	0,03	0,03	0,01
Кошти від продажу землі і нематеріальних активів	0,02	0,02	0,02	0,03	0,03	0,01
Цільові фонди	0,10	0,10	0,12	0,11	0,11	0,11
Офіційні трансферти	54,92	53,74	53,15	48,57	48,08	46,44
Всього	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

ДОДАТОК В
КОЕФІЦІЄНТИ СТРУКТУРНИХ ЗРУШЕНЬ ДОХОДІВ ТА ВИДАТКІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ
УКРАЇНИ

Таблиця В.1 – Коефіцієнти структурних зрушень доходів місцевих бюджетів України за 2012 – 2019 роки

Показники	2012		2013		2014		2015		2016		2017		2018		2019	
	План	Факт	План	Факт	План	Факт	План	Факт	План	Факт	План	Факт	План	Факт	План	Факт
Лінійний коефіцієнт абсолютних структурних зрушень	0,0000	0,0039	0,0023	0,0019	0,0046	0,0041	0,0060	0,0042	0,0043	0,0037	0,0033	0,0024	0,0040	0,0019	0,0026	0,0025
Квадратичний коефіцієнт абсолютних структурних зрушень	0,0000	0,0071	0,0053	0,0026	0,0110	0,0072	0,0127	0,0089	0,0088	0,0077	0,0067	0,0051	0,0082	0,0030	0,0052	0,0050
Квадратичний коефіцієнт відносних структурних зрушень	0,0000	0,2844	0,2105	0,1058	0,4398	0,2886	0,5063	0,3541	0,3506	0,3065	0,2664	0,2050	0,3278	0,1210	0,2086	0,2011
Інтегральний коефіцієнт структурних зрушень (коефіцієнт Гатєва)	0,0000	0,0319	0,0243	0,0123	0,0499	0,0328	0,0536	0,0386	0,0398	0,0356	0,0304	0,0237	0,0378	0,0141	0,0250	0,0244

Таблиця В.2 – Коефіцієнти структурних зрушень видатків місцевих бюджетів України за 2012 – 2019 роки

Показники	2012		2013		2014		2015		2016		2017		2018		2019	
	План	Факт	План	Факт	План	Факт	План	Факт	План	Факт	План	Факт	План	Факт	План	Факт
Лінійний коефіцієнт абсолютних структурних зрушень	0,0000	0,0040	0,0008	0,0067	0,0010	0,0044	0,0021	0,0021	0,0011	0,0033	0,0009	0,0030	0,0007	0,0032	0,0005	0,0022
Квадратичний коефіцієнт абсолютних структурних зрушень	0,0000	0,0071	0,0015	0,0116	0,0018	0,0082	0,0048	0,0039	0,0024	0,0064	0,0019	0,0063	0,0015	0,0069	0,0009	0,0044
Квадратичний коефіцієнт відносних структурних зрушень	0,0000	0,2826	0,0615	0,4622	0,0738	0,3272	0,1903	0,1563	0,0965	0,2563	0,0752	0,2534	0,0613	0,2775	0,0375	0,1762
Інтегральний коефіцієнт структурних зрушень (коефіцієнт Гатєва)	0,0000	0,0437	0,0094	0,0683	0,0114	0,0498	0,0292	0,0238	0,0149	0,0393	0,0118	0,0394	0,0097	0,0435	0,0059	0,0277